

Maandschrift voor Bijenteelt

58e JAARGANG
No. 2

FEBRUARI
1956

VERSCIJNT
MAANDELIJKS

De Aalster

BEDRIJFSMETHODE

Schrijver : **H. van Gool**, oud-leraar in algemene dienst bij het Rijksbijenteeltconsulentschap, Tilburg.

Imker : **J. van Aarst**, leraar in algemene dienst bij het Rijksbijenteeltconsulentschap Wageningen en

Fotograaf : **R. P. Groenveld**, secretaris der Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland en redacteur van het Maandschrift voor Bijenteelt te Wageningen.

Deze met 96 foto's geïllustreerde handleiding voor de Aalster methode mag op geen bijenstal ontbreken.

Bestelt nog heden. De oplage is beperkt ! - Prijs slechts f 1,50

Tel. 2863

Giro 823276

GOEDE DINGEN
BIJENHUIS WAGENINGEN

DE STRIJD TEGEN DE BIJEN-MIJT

Poos, J.: Der Kampf gegen die Bienenmilbe.
Luxemburgische Bienenzeitung 70 ('55) 9 (-9) 134-137.
Bij een algemene behandeling in 1954 werden in Luxemburg 16980 volken met P.K. of Folbex tegen mijtziekte behandeld.

Er werden verliezen van koninginnen, vooral door P.K. gemeld.

Sterk verlies aan jonge bijen trad op na behandeling met P.K. In 1955 werd het resultaat onderzocht. Door onvoldoende medewerking van de imkers werden niet alle standen onderzocht. Op 31 standen werd nog ziekte geconstateerd. In het voorjaar van 1955 werden 4376 volken weer behandeld.

Door het koude voorjaarsweer kon echter de behandeling met P.K. niet volgens voorschrift (temperatuur boven 8 graden C.) gebeuren. Aangeraden wordt in de zomer de volken nog te behandelen met „Anti-Acar“.

De ervaring heeft geleerd, dat bij behandeling met Folbex of P. K. met verliezen aan bijen of koninginnen rekening moet worden gehouden.

TILBURG

IR. J. MOMMERS

BOEKBESPREKING

LANDBOUWGIDS 1956. Staatsdrukkerij.
Wat van de Tuinbouwgids gezegd is, geldt ook voor de Landbouwgids. Het werk verschijnt in een geheel nieuwe uitvoering. Laten we volstaan met het noemen van enige hoofdstukken: Personalie, onderwijs, recht en wet, bedrijfsgebouwen, mechanisatie, bodem, waterhuishouding, bemesting, bouwlandgewassen, grasland, plantenziekten, veehouderij, veeziekten, voor de boerin, laatste aanvullingen. De registers van personen, zaken, afkortingen en de uitstekende inhoudsopgave vergemakkelijken het gebruik van dit boekwerk in hoge mate. Prijs f 5,—.

TUINBOUWGIDS 1956 afd. Tuinbouw van het Ministerie van Landbouw.

De Tuinbouwgids is een naslagwerk, dat we niet graag zouden missen. We raadplegen deze gids geregeld en bijna altijd geeft hij vlug en afdoende antwoord op de

DOE ALLEMAAL UW HONING

IN DEZE BOKAAL

meest uiteenlopende vragen. Alle officiële personen, die voor ons van belang kunnen zijn, staan er in en de lijsten zijn steeds „bij“.

Belastingen, boeken, projectiemateriaal, ziektebestrijding (voor ons zeer belangrijk), fruitteelt, de cultuur van allerlei gewassen die voor de bijen óók van belang zijn, voedingswaarde van vele producten en een groot aantal andere zaken vindt men er op duidelijke en overzichtelijke wijze in behandeld. Zelfs de particuliere tuinbezitter vindt er nog 50 bladzijden in over zijn sier-, fruit- en groentetuin, zijn kamerplanten en zijn kasje.

We begroeten deze gids weer met vreugde. In verhouding tot andere boeken is hij spotgoedkoop: bijna 800 bladzijden, met vele en prachtige illustraties, voor f 5,—

van Horen en Zien

KLAVERHONING 1941.

Dat was een wonderlijke zomer in 1941 met de bijen. Zo beleefte men het maar eens of tweemaal in z'n leven. Nu ik met de kaart voor me zit waar alles nauwkeurig op aangetekend staat, doorleef ik nogmaals de toen genoten vreugde.

Kast 1:	163 pond	Kast 9:	81 pond
Kast 2:	115 pond	Kast 10:	50 pond
Kast 3:	103 pond	Kast 11:	45 pond
Kast 4:	110 pond	Kast 12:	13 pond
Kast 5:	109 pond	Kast A:	5 pond
Kast 6:	64 pond	Kast B:	7 pond
Kast 7:	54 pond	Kast C:	9 pond
Kast 8:	111 pond		

Totaal 1039 pond klaverhoning.

Kast 12, A, B en C waren teeltkastjes. Maar de bijen van dat ene omgehangen raam in ieder kastje konden niet nalaten om in de lege uitgebouwde „verwarmingsramen“ zoveel honing te bergen, dat ik uit die 4 kastjes toch nog 34 pond slingeren moest.

De oogst begon al op 25 juni en zo om de paar dagen tot 7 augustus toe; 22 maal heb ik geslingerd en met de honingkamers van de sterke kasten gebeurde het 4 maal. Als het wil kan alles. Iedere dag stil, warm, broerig weer en 's avonds dik de dauw over het land. De weilanden en boomgaarden wit van de klaver. Je rookte de bloemen op een afstand.

Ik werkte al spoedig met dubbele honingkamers per kast en een moerrooster. Maar ik had weldra geen honingkamers genoeg, dus zette ik een bak met kunst-raat onder de broedkamer, de moer op de kale, onuitgebouwde kunstraten, rooster er boven op en de broedkamer promoveerde tot honingkamer. En die moer moederziel alleen op die kale kunstraat? Die redde het wel weer. Als er rijke dracht is, dan kan alles. Na enige dagen was de kunstraat uitgebouwd. En de bijen brachten de nectar er weer in. De moer had alleen maar gelegenheid om in de twee binnenste ramen haar eitjes te leggen, doch niet groter dan twee plekjes van 8 à 9 cm. rond. Want alle overige cellen bevatten al weer nectar, al waren ze nog slechts 1½ mm uitgebouwd. Ik heb dit ondervonden met 10 broedkamer-ramen, die ik met kunstraat onder kast 1 geplaatst had. 't Zijn Rootramen, binnenmaat 43 x 20½ cm, dus vrij groot.

Toen ik 3 augustus deze bak slingerde, waren alle tien de ramen totaal verzegeld en gaf deze bak 48 pond honing en de kleine honingkamer nog 20 pond. Dit maakte het totaal van deze kast tot 163 pond rijpe klaverhoning vol.

En nu is het 10 januari 1956 terwijl ik dit schrijf. Het vriest en er woedt een felle sneeuwjacht rond mijn huis. De kasten in de stal — de sneeuwstorm even trotserend ben ik het gaan zien — zijn totaal ondergesneeuwd. Maar binnen in de kasten is het warm. In ieder bijenvolk leeft alweer de verwachting dat het voorjaar en zomer worden zal. ◇

Wij versagen nooit

Wij
rekenen
op U

Het jaar 1956 heeft zijn intrede gedaan. Wij hebben vrienden en kennissen de hand gedrukt en we hebben elkander wederzijds het beste toegewenst. En zagen we een bijenhouder, dan spraken we ook nog de hoop uit dat 1956 even goed voor de bijen (en voor ons) zou worden als 1955 is geweest.

Ja, 1955 is voor de bijenhouders een jaar geweest om niet te vergeten. Wat zag het er in het voorjaar nog slecht uit! Maar wat kunnen onze bijen toch veel presteren als de natuur de helpende hand reikt. Ongelooflijk. Onze bijen behoeven niet te worden aangezet, zij werken als er te werken valt. Zij versagen niet, zij versagen nooit! Dat is met de bijenhouders wel wat anders. Die moeten telkens aangepord, aangezet worden. Bij een slecht jaar vernemen wij: „Het is niets gedaan. We kunnen er wel mee ophouden”. Indien enige jaren achtereenslechte resultaten worden bereikt, dan horen we: „We kunnen er beter mee stoppen. Elk jaar moet er geld bij. En nu met die hoge contributie, neen, de lol gaat er zo volkomen af”.

Wij hebben nu eens een goed jaar gehad. Dat zullen we merken in de vereniging! De contributie zal met genoegen worden voldaan. Degenen, die een prima jaar hebben gehad zullen iets extra's afzonderen om daarmee nieuwe leden aan te trekken, of beginnende imkers te helpen. Het verlies aan leden in de laatste jaren wordt in één keer vele malen goedgemaakt. Zeker, zo zou het kunnen, neen moeten zijn. Wat vernemen wij echter? „Jawel, we hebben een goed jaar gehad. Maar wie weet hoeveel slechte jaren hierop zullen volgen. We zijn veel te veel van het weer afhankelijk. Een mooie liefhebberij”.

Juist, een mooie liefhebberij, al wordt het tegenovergestelde bedoeld. Maar toch voor velen nog zo'n liefhebberij dat zij er anderen deelgenoot van maken en inwijden in de geheimen van de natuur. Van dit soort liefhebbers moeten wij het, vooral in deze tijd mede hebben. Deze kunnen tenminste nog warm lopen voor het bijenhouden. Bij hen is het geen kwestie van volhouden als het de bijenhouders niet meeloopt. Zij houden vol, omdat zij niets anders kunnen of willen. Zij willen de bijen, die hun zoveel schoons en leerrijks bieden, nog niet voor de dubbele contributie missen. Zij kunnen er niet buiten, zij maken deel uit van hun denken en doen, van hun hele leven.

Gelukkig dat er nog vele bijenhouders van dit slag bestaan. Moge dit aantal steeds groter en groter worden! Tot heil, zegen en voorspoed van henzelf, van de bijenteelt en van onze mooie vereniging, die volgend jaar haar 60-jarig bestaan hoopt te herdenken. Moeten wij dat doen met 10, 12 of 15 duizend leden?

Lezers, imkersvrienden, aan U de beslissing.

Ieder lid slechts één nieuw lid en wij kunnen het 60-jarig bestaan met opgewektheid herdenken en de toekomst met vertrouwen tegemoet gaan.

Wij rekenen op U.

V.

Vóór 15 februari ondersteunen de afdelingen de voorstellen voor de algemene vergadering, die zij graag op de agenda geplaatst willen zien.

Vóór 20 april kan men zich aanmelden voor deelname aan het examen Practisch Imker.

Op 28 juli worden waarschijnlijk de 27ste Nederlandse Imkersdag en de 5e Nationale Honingtentoonstelling te Apeldoorn gehouden.

De Wereld van de Honingbij

Himmer vond bij zijn onderzoekingen ook, dat bij gebrek aan geschikte jonge bijen, oude bijen huishoudelijke taken vervullen, die gewoonlijk uitgevoerd worden door veel jongere werksters. Dit is welbekend onder bijenhouders, die bepaalde handelingen kunnen uitvoeren om het zwermen tegen te gaan en die bestaan uit het scheiden van de oudere haalbijen van de jonge huisbijen. Daarbij worden beide groepen bijen in het bezit gelaten van een bepaalde hoeveelheid jong broed om te voeden en te verzorgen. Bij een van zijn proeven zag Himmer bijen, die meer dan 40 dagen oud waren de koningin en haar broed voeren, broedcellen schoonmaken — een werkje gewoonlijk gedaan door bijen tussen 1 en 3 dagen oud — was zweten en raten bouwen, zowel als voedsel verzamelen.

Het is daarom duidelijk, dat jonge bijen, wanneer het nodig is, veldplichten kunnen ondernemen als ze slechts een paar dagen oud zijn en dat oude bijen was zullen afscheiden, raten bouwen en broed voeren als dat nodig is voor het welzijn van hun volk. Ongetwijfeld zijn zulke oude bijen niet in staat deze huisplichten even handig uit te voeren als de bijen van de leeftijds-groepen, die gewoonlijk deze functies vervullen. Het is b.v. aannemelijk, dat hun voedersap- en andere klieren in aanzienlijke mate verschrompeld zijn en niet in staat zich geheel te herstellen.

Werkverdeling onder elke permanente of semi-permanente samenleving van werkbijen, zoals van die welke behoren tot een volk, zijn blijkbaar onafscheidelijk met elkaar verbonden, zelfs als zo'n groep werkbijen noch een koningin, larven of zelfs raten bezit. Een prachtige demonstratie daarvan werd een paar jaar geleden verkregen, toen een van mijn collega's een paar honderd werkbijen, willekeurig uit een volk weggenomen, in een kleine glazen kast vrij liet. Zij vormden spoedig bovenin een moerloze tros, zonder broed en letterlijk zonder raten. In de loop van zijn werk zette hij een aantal kleine schaaltes met suikerstroop in de kast en een paar bijen van de tros vlogen daarheen, zogen wat van de stroop en vlogen daarmee terug naar de andere leden van hun tros. Elke bij werd,

als zij voor de eerste keer op het schaalte ging zitten, met een stip verf gemerkt, zodat ze telkens kon worden herkend en er werd gevonden, dat slechts een heel klein gedeelte van de trosvormende bijen er gedurende de ca. 10 dagen van de proef, steeds op uit ging om op deze manier te verzamelen. De bijen, die er niet op uit gingen om voedsel te halen, bleven in de tros hangen en hingen voor hun levensonderhoud af van het voedsel, aangevoerd door de paar haalbijen.

Tot voor zeer kort dankten we het meeste van onze wetenschap over het uitvoeren van de werkzaamheden in de bijenwoning en de werkverdeling aan Rösch en we hebben al enkele van de vele verschillende karweitjes, speciaal huishoudelijke, die werkbijen in min of meer regelmatige volgorde in de loop van hun leven uitvoeren, genoemd. Nu deed Rösch zijn waarnemingen door een aantal bijen van dezelfde leeftijd te merken en hun achtereenvolgende gedragingen in de glazen observatiekast gade te slaan. Hij paste het „individuele” merken toe, in tegenstelling met „massa”-merken, maar bestudeerde, wat we misschien het beste beschrijven als het „gemiddelde” gedrag van een groep bijen van dezelfde leeftijd, meer dan de gedragingen van elk apart individu. van een aantal bijen van een bekende leeftijd.

In 1952 publiceerde een onderzoeker, die de laatste paar jaar een massa heeft bijgedragen tot onze wetenschap over de gedragingen van de honingbij, Dr. M. Lindauer, de resultaten van enkele waarnemingen, die hij had gedaan over het gedrag van individuele bijen, direct gemerkt, toen ze uit hun cellen kroepen en voor de rest van hun leven onder voortdurend toezicht gehouden. Hij gebruikte ook een speciaal type observatiekast, waarin de bijen hun cellen bouwden met de lange as min of meer evenwijdig aan de glazen wanden en zij stelden hem zodoende in staat van opzij in de cellen te kijken. Op deze manier kon hij nauwkeurig zien, wat een werkbij doet als ze haar kop in een cel steekt.

Lindauer vond, dat het levensrhythme van een huisbij (een bij, die nog geen haalbij is geworden) zeer gelijkmatig en kalm verloopt

en dat perioden van werken of periodes, waarin de bij bezig is iets te doen te vinden — patrouillerende periodes — onderbroken worden door schijnbare ledigheid. Deze periodes van werk en van vermoedelijke rust staan in geen enkel verband met de tijd van de dag of de nacht. Verder, dat als een bij niet in staat is werk te vinden in de kast, ze het gauw opgeeft huisbij te blijven, ongeacht haar leeftijd en zich bij het leger haalbijen voegt, dat natuurlijk nooit groot genoeg kan zijn. Elke werkbij gebruikt veel meer tijd om te rusten dan om te werken, maar een schijnbaar nietsdoende bij is helemaal geen nutteloze bij, daar haar aanwezigheid in de broedzone bijdraagt tot het handhaven van de hoge temperatuur van tussen 80 en 95 gr. F., die nodig is, wanneer er gebroed moet worden. Voorts, dat het mogelijk is, dat de klieren van de bij het werkzaamst zijn, terwijl ze in rust is.

Lindauer was in staat het bestaan van een openvolging van huiselijke taken, bepaald door de leeftijd, zoals beschreven door Rösch, te bevestigen; maar de belangrijkste van zijn ontdekkingen is, dat deze openvolging zeer soepel is en dat elke individuele bij een hoge graad van aanpassingsvermogen aan de onmiddellijke behoeften van haar volk vertoont. Verder, in tegenstelling met wat Rösch en vele andere onderzoekers veronderstelden, heeft Lindauer aangetoond, dat een bij verscheidene van elkaar afwijkende werkzaamheden kan vervullen, zoals het voeren van broed en het bouwen van raten, gedurende een en dezelfde periode van haar leven. Onderzoek van enkele van zulke bijen heeft aangetoond, dat zowel haar voedersap- als haar wasvoortbrengende klieren tegelijkertijd kunnen functionneren.

Een huisbij van een week oud, met volkomen ontwikkelde voedersapklieren, loopt niet rond in de broedzone, in de cellen kijkende om alleen de jonge larven te voeden die ze kan vinden: ze voert elke larve, die voedsel nodig heeft, ongeacht haar leeftijd. Ze zal ook elke vuile cel, die ze ontdekt, schoonmaken, (een werkje, dat gewoonlijk alleen verondersteld werd door werksters van minder dan 4 dagen gedaan te worden) en ze helpt ook, als ze het nodig vindt, met het bouwen en her-

stellen van raten. Een van Lindauers gemerkte bijen maakte cellen schoon vanaf de dag, dat ze haar eigen cel verliet tot ze 20 dagen oud was en ze hielp met het verzorgen van het broed vanaf de 4e tot de 20e dag van haar leven, terwijl ze assisteerde bij het bouwen van raten vanaf dat ze 3 dagen tot 3 weken oud was. Lindauer legt er de nadruk op, dat deze speciale bij geen uitzondering was wat haar gedragingen betreft en zijn gedetailleerde waarnemingen tonen aan, dat de leeftijdsbegrenzungen voor de genoemde werkzaamheden zeer rekbaar zijn. M.a.w. inplaats van haar stereotiepe rol te spelen in een star en mechanisch systeem van werkverdeling, waarin een bij van deze leeftijd dit werk uitvoert en een bij van een andere leeftijd dat werk, patrouilleert de werkbij over de raten in haar kast en zoekt eerder naar elk werk, dat gedaan moet worden, dan naar een speciaal karwei.

Rösch toonde aan, dat in het algemeen een bij het huiselijke werk opgeeft ten gunste van buitenwerk als ze ongeveer 3 weken oud is, maar zou een bij van „huishoudleeftijd” niet in staat zijn genoeg werk te vinden in de woning, dan luiert ze niet thuis rond, maar voegt zich op wat jongere leeftijd dan gebruikelijk bij het haallegger. Hoe komt deze enigszins critieke verandering van werkzaamheden in het leven van een bij tot stand? In de meeste gevallen schijnt het met de hulp van succesvolle haalsters bereikt te worden.

Zoals we later zullen zien, wanneer we het hebben over het boeiende onderwerp van de wijzen van mededelen tussen haalbijen, zal een haalster, die een rijke nectar- of stuifmeelbron in het veld heeft gevonden, dikwijls, als zij met haar buit terugkomt, op de raten dansen. De dans, die zo'n bij uitvoert, is alles wat nodig is om andere leden van haar volk in staat te stellen alles over de aard van het voedsel, zijn bloem-bron, zijn afstand van de woning en de richting, waarin deze ligt, te weten te komen. Het zijn deze dansen door succesvolle haalbijen, die de grote meerderheid der bijen, die op het punt staan haalsters te worden, helpen en hen in staat stellen te weten, welke soort bloemen te bezoeken als ze op voedsel uitgaan. Zo begonnen 150 van de 159 jonge bijen, die Lindauer waarnam, hun haalperiode door de aanwijzingen te volgen, gegeven door oudere succesvolle haalsters. Ze werden in feite gealarmeerd en aangeworven door de dansende bijen. Slechts 9 van de 159 bijen schijnen hun woning voor hun eerste haalvlucht te hebben verlaten, zonder onmiddellijk van tevoren de dansen van de succesvolle haalsters te volgen en geleerd te hebben, waar ze heen moesten gaan. Van deze 159 bijen konden dus slechts 9 be-

schouwd worden als verkenningbijen die de woning zonder vooraf vastgestelde plannen over het halen op bepaalde soorten bloemen verlieten om geheel onafhankelijk een voedselbron te zoeken.

Men moet echter niet denken, dat een huisbij, die op het punt staat haalbij te worden, haar kast onmiddellijk nadat ze de bewegingen van een danseres heeft gevolgd, verlaat voor een fourage-expeditie. In werkelijkheid kost het haar enige uren of zelfs dagen, voor ze in staat is de bewegingen van een danseres voldoende te volgen en het bericht, dat verschillende dansbewegingen snel aan geroutineerde haalsters mededelen, te kunnen begrijpen.

Aanvankelijk volgt de nieuwelingsdans na dans, zonder in staat te zijn de hele beweging correct te volgen, daar ze voortdurend in het donker van de kast het contact met de danseres verliest, als deze een van de plotselinge en belangrijke wendingen maakt, die een integreerend deel van de dans uitmaken. Maar na een aantal pogingen, verspreid over verscheidene uren of dagen, leert de nieuwelingsdanser de danseressen voldoende te volgen en dus het bericht te vernemen, dat ze nodig heeft. Wanneer ze dit heeft gedaan, waagt ze zich aan halen en in bijna 90 pct. van de waargenomen gevallen komt ze terug met hetzelfde soort voedsel en van dezelfde bron als door de danseres aangewezen. De nieuwelingsdans zal dan op haar beurt dansen en meehelpen nieuwe haalsters te werven en te instrueren.

Lindauer heeft aangetoond, dat jonge haalsters weten, hoe ze correct moeten dansen, zelfs als ze nooit gelegenheid hebben gehad zelf een dans te volgen. Deze dans-taal van de honingbij is daarom aangeboren en behoeft niet te worden aangeleerd, afgezien van de noodzakelijkheid, dat de jonge nieuwelings moet leren voor haar bewegingen nauw contact te behouden met een danseres, als ze achter het bericht, vervat in de dans, wil komen.

We hebben gezien, hoe zelfs zeer jonge bijen veldbijen kunnen worden, wanneer hun diensten als huisbij niet meer vereist worden en ook, dat (in tegenstelling met wat voor zeer kort algemeen geloofd werd) elke huisbij in staat is verschillende soorten werk in de loop van een paar minuten uit te voeren. De vraag rijst daarom: oefent een bij zowel haar huiselijke als haar haalplichten ooit min of meer gelijktijdig uit. Dit gebeurt soms en bijen, die er op uit zijn geweest om te halen, zijn in een paar gevallen waargenomen, terwijl ze een beetje hielpen met poetsen van cellen, het bouwen van raten en zelfs het voeren van broed tussen hun tochten door.

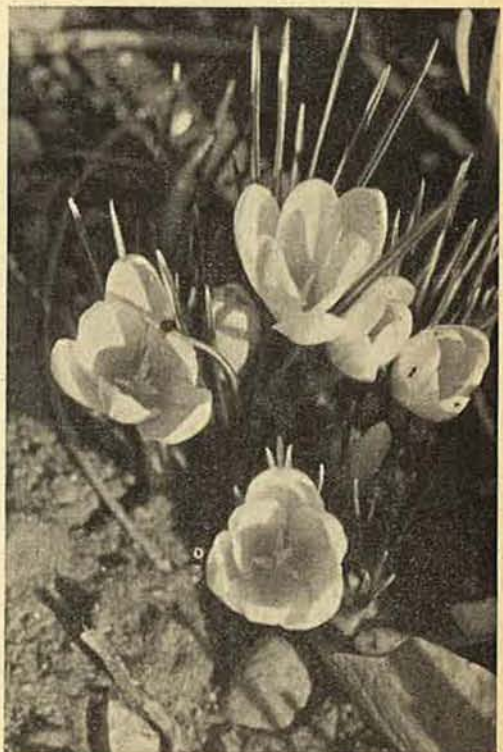
(Wordt vervolgd)

Wilgen! Over enige weken bloeien ze weer. De ontwikkeling der volken gaat in het voorjaar snel vooruit als er wilgen in de buurt staan, waarop de bijen stuifmeel kunnen halen. Stek er zo mogelijk een paar in de buurt van uw bijenkasten! U hebt een goede kans dat ze in 1957 al katjes dragen!

Nog een paar weken wachten, dan zijn ze er weer!

Foto's: A. J. van Willegen, Goes.

KASTVERWARMING

door C. L. Wisse

Ook in 1955 werden hier de proeven met kastverwarming voortgezet. Als er ooit een jaar de bruikbaarheid van verwarming kon bewijzen, dan was het wel het vóórjaar van 1955. We herinneren ons maar al te goed, hoe het lenteweert uitbleef en we daarvoor in de plaats kregen koude, stormen en regen tot ver in de maand mei¹⁾. Zo vermeldde de „oogstresultaten” in het Groentje o.a.: „op 26 mei waren de volken nog niet op sterkte”. Van de verwarmde volken kan echter worden vermeld, dat zij op die datum wel op sterkte waren, of er ik-weet-niet-hoeveel te halen viel en zij het mooiste lenteweert ter wereld hadden gehad.

Bij alle behandelingen van de bijen door de imker is wel dit het moeilijkst, zich te realiseren, dat men met wezens te maken heeft, die anders reageren dan de mens. Het mooiste zou zijn, als men in de huid van de bij zelf kon kruipen om te begrijpen, waarom een bij op een bepaalde manier op iets reageert. Men moet dus volstaan met waar te nemen, hoe de bijen doen om achteraf te trachten er een oplossing voor te vinden. Als mens redenerend zou men er de voorkeur aan geven om de verwarming onder in de kast aan te brengen, zich daarbij voorstellend, dat daarmee de gehele ruimte een gelijkmatige temperatuur verkrijgt.

Het bijenvolk is blijkbaar een andere mening toegedaan. Na enkele proefnemingen lijkt het, dat verwarming, boven het nest aangebracht, het meest gewaardeerd wordt. Nu moet wel worden toegegeven, dat de omstandigheden niet geheel gelijk waren, en de proef anders dient te worden herhaald, voordat een definitieve regel kan worden opgesteld.

Met enkele woorden moet ik dan releveren, hoe ik ertoe gekomen ben om bij mijn volken verwarming toe te passen. Na lezing van het werkje van Père Dugat over zijn stapelmethode en bespreking ervan met mijn vroegere bijenleraar, de heer Popken, was ik ertoe gekomen om de stapelmethode toe te passen. Père Dugat had medegedeeld, dat de koninginnen in een stapel meer broed afzetten, dan in een gewoon opgesteld volk. Dit feit werd verklaard door aan te nemen, dat er een onderlinge naijver van de koninginnen in een stapel op zou treden, die tot grotere broedaanzet zou prikkelen. Bij de eerste poging echter bleek hiervan niet veel, en verondersteld werd, dat in onze omgeving de factor warmte ontbrak, die in de streek, waar Père Dugat (Lyon) zijn proeven nam, wel aanwezig was.

Wat lag dus voor de hand? Wel, om die ontbrekende warmte kunstmatig aan te brengen. Het onderste volk bij een stapel heeft het meest van de lage temperatuur te lijden, het onderste volk diende verwarmd te worden. De eerste toepassing hiervan gaf een verbluffend resultaat. Herhalingen in volgende jaren wezen uit, dat tóch het weersverloop in het voorjaar z'n grote invloed op de broedtoename bleef behouden, ondanks toegevoerde warmte.

Naast deze proeven werd in 1954 al eens op een gewoon, dus niet gestapeld volk, verwarming van boven toege-

past en hoewel toen geen cijfers werden genoteerd, kon wel worden waargenomen, dat het effect gunstig was. In 1955 werd deze bovenverwarming doelbewust vergeleken met onderverwarming bij 2 groepen van 2 op elkaar gestapelde volken.

Het resultaat was als volgt:

- Groep 1.
31/3 Volk 1 (onder) 300 cm² broed op 3 ramen.
Volk 2 (boven) 300 cm² broed op 3 ramen.
Groep 2.
31/3 Volk 1 (onder) 300 cm² broed op 3 ramen.
Volk 2 (boven) 300 cm² broed op 3 ramen.
Enkel Volk (met bovenverwarming).
31/3 300 cm² broed op 2 ramen.
Groep 1.
28/4 Volk 1 (onder) 2500 cm² broed.
Volk 2 (boven) 3000 cm² broed.
Groep 2.
28/4 Volk 1 (onder) 2400 cm² broed op 4 ramen.
Volk 2 (boven) 2800 cm² broed op 4 ramen.
Enkel Volk (met bovenverwarming).
28/4 4500 cm² broed op 7 ramen.

Groep 1 beschikte dus op 28 april als „stapel” over 5500 cm² broed en groep 2 over 5200 cm² broed tegen het gewone volk 4500 cm², terwijl dit volk op 26 mei een voorzwerm gaf.

Per volk had groep 1 dus opgebracht 2750 cm², groep 2 2650 cm², tegen het gewone, maar van boven verwarmde volk 4500 cm² broed.

Van een onderlinge naijver tussen de koninginnen in de „stapel”, zoals door Père Dugat in vooruitzicht gesteld, bleek hier dus niets.

De thermostaat van het verwarmingsapparaat van groep 1 en van het gewone volk was ingesteld op 35° C. Bij groep 2 was de verwarming constant ongeveer 40° C.

Toen het gewone volk zo sterk was geworden, dat het zelf in staat was de kast op 35° C. te houden, deed de verwarming geen dienst meer, omdat deze zich automatisch uitschakelde. Hetzelfde geschiedt, als de „buitentemperatuur” plotseling oploopt. In feite komt dus verwarming hierop neer, dat grote schommelingen in temperatuur boven het nest worden voorkomen.

Ook zeer interessant is de invloed van verwarming gedurende de nazomer-begin herfst. In vorige jaren bleek reeds de gunstige invloed van onderverwarming in de nazomer voor het onderste volk van een „stapel”.

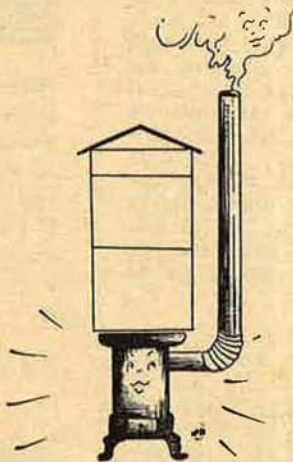
In 1955 werden 2 volken na 10 september van boven verwarmd. Deze bleken ieder op 20 oktober 4 ramen te hebben met ongeveer 1640 cm² broed, terwijl het broedoppervlak van niet verwarmde volken niet meer bedroeg dan 800 cm², eveneens op 4 ramen.

Ten slotte werd een klein volkje als proef te laat voor de winter afgevoerd, n.l. op 4 november. Het was toen inmiddels reeds zo koud geworden, dat de bijen geen voer meer uit de voerbak opnamen.

Daarop werd boven de voerbak het verwarmingsapparaat aangebracht met het gevolg, dat het aangeboden voer alsnog werd opgenomen in enkele dagen tijds.

De conclusie is dus deze, dat zowel in vóór- als najaar verwarming met succes kan worden toegepast, dat verwarming als het ware de zomerperiode verlengt. Nadere proeven zullen het nog moeten uitmaken, maar voorlopig kan verwacht worden, dat „boven”-verwarming de beste resultaten zal opleveren.

¹⁾ In Zuidholland kwamen in maart 20 vorstdagen voor (normaal 9) en 7 sneeuwdagen (normaal 2). Ook mei was bijzonder koud. Het voorjaar 1955 was het koudste sedert 1888.

SUBSIDIE VAN 2 BIJENKASTEN.

Cursusjaar 1955/1956.

Naar wij vernemen, gelden voor het aanvragen en toekennen van een subsidie aan hen, die met de bijenhouderij willen beginnen, de volgende voorwaarden:

Voor de bijdrage kunnen in aanmerking komen personen:

- die in het cursusjaar 1955/56 met goed gevolg een cursus bijenteelt voor beginners hebben gevolgd, welke gegeven wordt onder toezicht van het rijksbijenteeltconsulentschap;
- die in 1956 een diploma van een fruitteeltvakschool verwerven of een tenminste daarmee gelijk te stellen vorm van bijenteeltonderwijs met goed gevolg hebben beëindigd;

onder voorbehoud dat:

- de aanvragers per 1 januari 1956 de 14-jarige leeftijd hebben bereikt en per 30 september 1956 nog geen 36 jaar oud zijn;
- van hen verwacht mag worden, dat zij van plan zijn de bijenhouderij blijvend te gaan beoefenen en niet in staat zijn de aanschaffing van de bedrijfsbenodigdheden geheel uit eigen middelen te bekostigen;
- per jaar slechts één gezinslid voor subsidie in aanmerking kan komen;
- indien een der echtgenoten reeds imker is, de ander niet voor subsidie in aanmerking komt.

SAMEN NAAR WENEN ?

Het 16e Internationaal Congres voor Bijenteelt wordt van 12 tot 18 augustus gehouden te Wenen. Als er voldoende deelname is, willen we trachten een gezamenlijke reis te organiseren. Voor hen, die hier een vakantiereis van willen maken een aantrekkelijk programma.

De deelname aan het congres kost per persoon ongeveer f 70,—. Hier voor ontvangt men:

- De congres-documenten, o.a. uitreksels van de lezingen in Frans, Duits of Engels.
- Deelname aan Cocktailparty in Paleis Pallavicini.
- Toegang feestelijke opening in het Nieuwe Raadhuis.
- Vrij bezoek aan alle lezingen en tentoonstelling.
- Rondrit, bezoek aan Slot Schönbrunn, Bijenteeltinstituut en Imkersschool.
- Bezoek aan Grinzing.
- ¼ liter wijn.
- Rondrit Wenen-Melk.
- Lunchpakket voor deze tocht.
- Rondvaart op de Donau door de Wachau van Melk naar Dürnstein en verder naar Krems.

DE WERKVERDELING IN EEN

door Dr C. L. Deelder

BIJENZWERM

Over dit onderwerp zijn onderzoekingen verricht, waarvan de resultaten kort geleden bekend gemaakt zijn.¹⁾ Drie vragen werden speciaal onderzocht, namelijk :

- hoe is de ouderdomssamenstelling der bijen in de zwerm en in het achtergebleven volk ;
- hoe is de hangende zwermtros opgebouwd en welke arbeidsverdeling is hierbij van kracht ;
- hoe is de arbeidsverdeling in een opgezette zwerm tot aan het tijdstip, waarop de eerste jonge bijen uitlopen.

Wat het eerste punt betreft kon aangetoond worden, dat het zwermen een ongeveer gelijke verdeling van het volk tengevolge heeft, zowel wat betreft het aantal bijen als wat betreft de verschillende ouderdomsgroepen. Slechts de zeer jonge bijen, die nog niet kunnen vliegen, mankeren in de zwerm. Een deel van hen loopt weliswaar met de zwerm mee naar buiten, doch blijft dan in de buurt van het moedervolk op de grond liggen. Van een aantal oude bijen kan bovendien gezegd worden, dat zij van de zwerm weer naar het moedervolk terugvliegen.

Wanneer men nu uitsluitend probeert te krijgen betreffende de tweede vraag en een hangende zwerm bestudeert, dan blijkt al ras, dat zo'n zwermtros geen ongeordende opeenhoping van bijen is, doch daarentegen een goed georganiseerde en opgebouwde eenheid is. In het midden is de tros opvallend luchtig, daar bevinden zich slechts enkele zich vertakkende „bijenkettingen“, waarlangs bijen in verschillende richtingen kruipen. Aan de buitenzijde vormen de bijen een dichte wand of huid van ongeveer drie bijenlichamen dik. Deze huidbijen zijn voortdurend in beweging. In 10 minuten is meestal 2/3 van hen van plaats veranderd. Aan de binnenkant van de huid zijn op verschillende plaatsen de „kettingen“ bevestigd, zoals men begrijpen zal. Slechts op één plaats is normaliter een gat in de huid : het „vlieggat“. Dit vlieggat is 1 à 2 uur na het zich zetten van de zwerm duidelijk te zien en vormt het voornaamste aan- en afvliegpunt der bijen.

Binnen in de tros vindt men voornamelijk de bijen, die jonger zijn dan 18 dagen. De speurbijen en die bijen, die vlak bij het vlieggat zitten, zijn daarentegen ouder dan 21 dagen. De meeste huidbijen hebben een leeftijd, variërende van 18 tot 26 dagen.

Wanneer een zwerm door een imker gevangen en opgezet is, moet er in korte tijd een aantal raten uitgebouwd worden en moeten bovendien alle werkzaamheden worden verricht, die een normaal volk ook te verrichten heeft. Nu zien we, dat na enige tijd de zwerm slechts bestaat uit overoude werksters (de koningin en eventuele darren natuurlijk buiten beschouwing gelaten). Deze toestand duurt totdat de eerste jonge bijen geboren worden. Om nu enigszins een indruk te krijgen van de lichamelijke conditie der bijen werden geregeld de wasklieren onderzocht. De bijen van een zwerm hebben een gemiddelde wasklierdikte van 0.025 mm. Meer dan de helft der bijen draagt wasschubben. Zo gauw een zwerm nu een woning betreft, wordt er naarstig gebouwd en constateren we een wasklierdikte van 0.030 mm, die vijf dagen later tot wel 0.070 mm kan oplopen.

Ook nu blijkt er nog steeds een werkverdeling naar ouderdom te zijn. De oudste bijen vliegen uit naar de drachtbronnen, terwijl de jongste zich voornamelijk bezighouden met het verzorgen van het broed en met het bouwen. Wanneer de eerste jonge bijen geboren zijn, worden deze onmiddellijk in het arbeidsproces ingeschakeld en het bijenleven krijgt hoe langer hoe meer zijn normale aanzien.

¹⁾ W. Meyer : Arbeitsteilung im Bienenschwarm. Naturwissenschaften 42, (11), p. 350, 1955

- Autobustocht van Krems naar Wenen.
- Slotavond met diner.

Een retour Wenen 3e klasse spoor kost f 104,40, maar als we met minstens 10 personen gaan slechts f 85,10.

De prijzen van hotel klasse B zijn: 1 persoonskamer zonder bad f 5,25 tot f 10,50.

- 2 persoonskamer zonder bad f 12,— tot f 22,50.

Deze bedragen worden verhoogd met 10 tot 15% voor bediening en stedelijke belasting, de prijzen zijn zonder maaltijden.

Zij die aan deze reis willen deelnemen, kunnen zich voorlopig vrijblijvend bij het Bijenhuis opgeven vóór 1 maart a.s.

Geneeskrachtig bijengif

Naar aanleiding van het krantenbericht over de blinde die door bijensteken zijn gezicht terugkreeg, heb ik afgewacht of in de Engelse tijdschriften hierover commentaar zou komen. Ik vond slechts het volgende in het B. B. J. 1955 20-10

Welke geschiedenis zit achter het verbazingwekkende bericht dat twee mensen, die blind waren geweest door een soort artritis, en bij wie alle medische hulp had gefaald, ziende waren geworden door bijensteken? En is er enige grond om aan te nemen dat meer mensen door bijensteken genezen zouden kunnen worden? Is het bijengif de oorzaak?

We moeten teruggaan tot 1947, toen de eerste wonderbaarlijke genezing in het nieuws kwam door een zekere Mrs. Julia Owen, de vrouw van een zee-officier, voor het Hitlerregime uit Europa uitgeweken. Zij bracht toen een bezoek aan de redactie van genoemd blad en vroeg hulp, daar zij zich als bijengif-geneeskundige wilde vestigen. Zij vroeg ook hulp voor het laten overkomen van een bloedverwant, die lezingen over het onderwerp wilde houden. De redactie weigerde echter naar aanleiding van een ongeloofwaardig verhaal, dat zij vertelde. Zij zou een dochter zijn van een Weens geneesheer, die tijdens zijn loopbaan een soort bij ontdekt had (niet onze gewone honingbij) die reuma en artritis kon genezen. Het insect zou zich voeden met een vreemd voedsel, waarvan de samenstelling niet meer bekend is en in een kunstmatige omgeving (een geïsoleerde kamer met gecontroleerde temperatuur) gehouden worden.

Mrs. Owen was niet van haar ontwerp af te brengen en binnen een paar jaar lazen en hoorden we van opmerkelijke rapporten van genezingen, die deze dame volbracht met kreupelen van alle leeftijden. Het laatste bericht is wel heel sensationeel.

Enige maanden geleden verscheen Mrs. Owen in krant en tijdschrift met een speciaal nylon pak, zij leek veel op een Mars-bewoner en behandelde haar bijen in een tuin in Kent. Dit waren ogenschijnlijk heel gewone honingbijen in heel gewone kasten.

Als Mrs. Owen het mensdom kan helpen door genezing met bijengif, en volgens de gepubliceerde verklaringen zou zij dat kunnen, waarvoor dan die geheimzinnigheid? Zijn haar bijen bijzondere soorten van hymenoptera? Of is de gehele zaak, en wij zijn geneigd dat te geloven, een beetje hocus-pocus om de bijengif-geneeswijze belangrijk te doen schijnen? Mrs. Owen heeft voor haar zelf naam gemaakt in een kleine omgeving, maar hoeveel meer weldadig zou zij zijn, als zij bereid was haar werk iets meer openlijk te bespreken met lieden, die er meer van weten.

Verpakking van raathoning

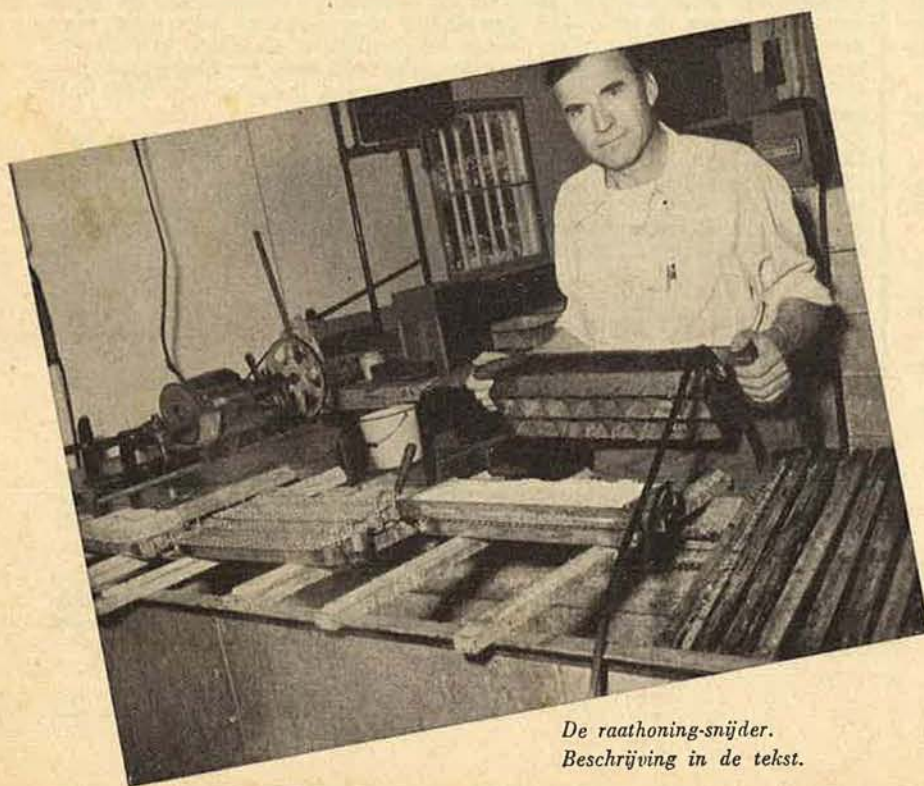
In Gleanings 1955-II uit Constance M. Carr de verzuchting: Ik zou willen, dat de stukken raathoning van Mraz in grote hoeveelheid op de markt waren. Want zij zijn zo aanlokkelijk verpakt en de honing is zo heerlijk. Zij zijn ideale geschenken voor invaliden, aan huis gebonden, vrienden, die in kleine compartimenten wonen en speciaal geschikt voor die personen, „die juist alles net hadden.”

Wat zijn die stukken raathoning? Laten we het woord aan Charles Mraz, bijenhouder te Middlebury Vt. geven.

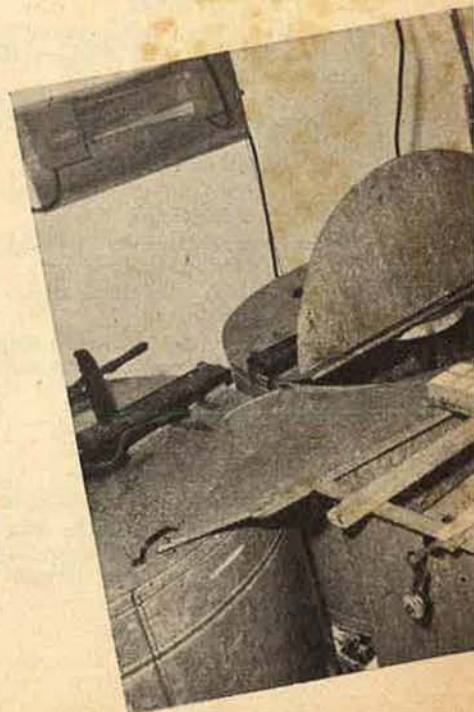
De mogelijkheid om honing te verpakken is vergroot door het waterproof cellofaan; dit stelt ons in staat de honing te laten zien en toch te beschermen.

Mraz verpakt reeds gedurende 20 jaar raathoning en zegt dat hij nog steeds leert. Gesneden stukken raathoning hebben enige voordelen boven sectie-honing. Raathoning is gemakkelijker te winnen dan honing in secties; deze stellen hogere eisen, denk o.a. aan het zwermprobleem. Boud gesproken. Mraz kan met evenveel werk 2 maal meer raathoning dan sectie-honing winnen, daar hij meer volken kan verzorgen. De kamers voor raathoning moet men niet direct op de broedkamers plaatsen, daar de bijen er dan stuifmeel in brengen.

De raathoning wordt in stukken van ongeveer 300 en 100 gram gesneden, naar de kleine is de meeste vraag. Met deze stukken raathoning heeft men minder breuk en lekkage dan met secties. De kosten van verpakken komen bij beide op hetzelfde neer. Maar de stukken moeten nog de markt veroveren; de secties zijn algemeen bekend. Mraz vertelt de volgende geschiedenis. Een winkelier, die regelmatig secties van Mraz ver-

De raathoning-snijder.
Beschrijving in de tekst.

De Jaagkiepers

kocht, had ook enige stukken genomen, daar de voorraad secties teneinde liep. Een dame vraagt naar de prijs van een normale sectie, die bijna 400 gram weegt. De prijs is 60 dollarcent. Zij vindt dat te veel, kijkt rond en ziet de stukken, die 100 gram wegen. Hoeveel kosten die? Het antwoord is 25 dollarcent. Geef mij er maar 4. Nu betaalde zij één dollar voor 400 gram honing en was toch tevreden.

Het verwerken van de stukken raathoning vraagt een speciale behandeling, anders wordt het een smeerbeel. Mraz heeft 20 jaar gezocht hoe de vellen kunstraat in de ramen vast te maken, daar hier geen draad gebruikt kan worden. De vellen kunstraat komen in de spleten van de ramen.

De honing moet geschikt zijn voor deze verpakking, hij mag niet spoedig versuikeren, het verpakken zou dan verlies opleveren.

Een doos van 24 stukken van 100 gram kost ongeveer 1 dollar aan arbeid en verpakkingsmateriaal.

Het gereedschap bestaat uit de „snijder”. Deze wordt met stoom verwarmd en snijdt tegelijk de raat uit het raam en in de gewenste stukken. Dit apparaat kost 20 tot 30 dollar. Foto nr. 1.

Dan komen de snijbakken, deze ziet U op foto nr. 2. Met de „snijder” worden de stukken direct hierop gesneden, zij komen niet met de handen in aanraking. Deze bakken zijn voorzien van handvatten waarmee zij in de honingslinger bevestigd worden. De slinger is van haken voorzien en zo ingericht, dat de stukken raat niet van de bakken vliegen. Het slingeren moet gebeuren om de honing uit de stukgesneden cellen te verwijderen. Vroeger liet men die in een verwarmd vertrek uitlekken, hetgeen één dag kostte. Thans, met de slinger, 5 tot 15 minuten, de slinger draait langzaam: ongeveer 150 omwentelingen per minuut. Mraz gebruikt 15 bakken. 5 zijn er in de slinger, 5 bij de „snijder” en 5 bij de pakster.

De „snijder” heeft ongeveer 3 minuten nodig om door de raat te gaan, dit moet door het eigen gewicht van het met stoom verwarmde apparaat gebeuren. Als men mooie ramen raathoning heeft, kunnen één man voor

het snijden en slingeren en 2 paksters op een acht-urendag 80 dozen van 24 stuks verwerken. Het cellofaan wordt niet vastgeplakt, alleen gevouwen. Het plaatsen in de dozen vraagt veel handigheid. Zie foto nr. 3. Deze behandeling vindt in de herfst of winter plaats en de werkplaats moet tot 80 graden verwarmd zijn. Het inpakken is uitsluitend vrouwenwerk.

Zoals reeds gezegd, dit is het resultaat van 20 jaar onderzoek van de heer Mraz, die zo vriendelijk was de foto's voor ons Maandschrift te zenden. Hij denkt dat zijn methode geschikt zal zijn voor onze heidehoning. Bovenstaande gegevens werden ontleend aan Gleanings 1955—5.

De bijeneter

Op 22 mei 1955 streek een groep van 20 tot 30 bijeneters (Merops Apiaster) op een bijenstand in de Provence (Frankrijk) neer. Geen bij bereikte meer haar kast, zij werden nog op een afstand van 50 cm door deze vogels weggevangen. De bijenhouder berekende dat vele kilo's bijen verslonden werden. De vogels schreeuwden tsi-tsi-tsi en als bij een onweersdreiging, kwam er geen bij naar buiten. Nadat deze razzia op de bijenkasten afgelopen was, verdwenen de vogels in hun livrei van schitterende kleuren. Revue fr. 1955—7.

Volgens een bericht in de Times heeft een paartje van deze schone, maar voor de bijenhouders zo schadelijke vogels voor de eerste maal in Engeland met succes genesteld en zijn jongen groot gebracht. B.B.J. 18—8 1955.

Dure koninginnen

Uit de rubriek Nouvelles in de Gazette Apicole: 1955-8: Zwitserse bijenhouders wilden Kaukasische koninginnen kopen. Een Zwitserse abonnee van het blad schrijft, dat de U.R.S.S. aan Liebefeld een aanbod deed van minstens 2.000 koninginnen tegen 100 Zw. francs per stuk; dat is ongeveer 80 gulden. Deze koninginnen zijn ongetwijfeld zo duur, zegt het Franse blad, omdat zij aan een speciaal regime zijn onderworpen.

Bespuitingen in Frankrijk

In het julinumnummer van genoemd blad komt een artikel voor met de titel: Zal aan de afslachting der bijen een einde komen? Het is een interview met M. Rémy Chauvin van het station Bures-sur-Yvette door André Birre.

Misschien is er geen ander land waar zoveel belangstelling bestaat voor het bespuittings-vraagstuk van koolzaad als Frankrijk. De behoefte aan vetten is hier zeer groot (in 1953 was het tekort 12 miljoen ton) en Frank-

De raathoning-snijbakken.
Beschrijving in de tekst.

Raathoning wordt in dozen verpakt.
Beschrijving in de tekst.

rijk heeft hierin willen voorzien door de aanplant van koolzaad, welk gewas 250.000 ton moest opleveren. Dit kon een goede drachtbron voor de bijenhouders worden, mits niet verschillende vijanden van het koolzaad maatregelen nodig maakten om het gewas te beschermen, maar helaas ook de bijen werden het slachtoffer.

„Wij hebben dode bijen bij mandenvol bij de kasten zien verzamelen tijdens de behandeling van het koolzaad; bijenhouders werden in een paar minuten geruineerd.”

„Wij hebben de vernieling van 100 kastvolken in een kwartier bijgevoond”. De wettelijk voorgeschreven middelen konden niet voldoen. Een moeilijkheid was, dat de wetenschap geen gelegenheid kreeg deze zaak ernstig te bestuderen. Het koolzaad bloeit slechts kort, en de betreffende onderzoekers hebben dan geen tijd voor ander werk dan het onderzoeken der binnengekomen klachten. Toen gaf één der zaadverbouwers een goede tip: Ga in de winter koolzaad onder glas verbouwen en neem dan proeven met bijen. Dit zou wel mogelijk zijn, maar wie zou het geld daarvoor beschikbaar stellen? Dit kwam van de organisatie van de oliezaadverbouwers en het syndicaat van honing-producenten. Met de welwillende medewerking van de Electricité de France, die haar materiaal beschikbaar stelde, werd een serre ingericht om het vraagstuk te bestuderen. Het gevolg was dat men insecticiden heeft gevonden, die onschadelijk voor bijen waren, maar men kon binnenshuis geen proeven nemen hoe het met de uitwerking op schadelijke insecten was. Deze waren immers niet aanwezig.

De vraag was gesteld of de bijen het vergif niet in de honing zouden brengen, zodat deze nadelig voor de mens zou zijn. Men gelooft dat dit niet het geval is, het zou nog door de medici onderzocht worden.

Dan is nog de vraag gesteld, hoe het komt dat in 1946-1947 er bijna geen sprake was van deze schadelijke insecten. Wat is er gebeurd? Heeft het vergif de nuttige insecten, die de schadelijke vernietigen niet verdelgd?

Dat is de grote vraag. Inderdaad heeft het gebruik van vergiften het koolzaad beroofd van zijn beschermers en steeds kwamen nieuwe vijanden en van de oude werden er resistent tegen het vergif.

Voor het biologisch bestrijden van de vijanden heeft men jonge mensen nodig, maar ook geld.

Ook zou men gaan denken aan soorten koolzaad, die bestand zijn tegen de schadelijke insecten of om de akkers om het jaar met zonnebloemen te bezaaien, waardoor de insecten van voedselgebrek zouden omkomen.

Jékavé.

Wel, de vorige keer had ik het over „afbijten”, maar dat is te bot gezegd: we overleggen en stellen algemene normen vast omtrent het reizen met de bijen. We waren het er over eens, en de eigenaar zelf ook, dat de „bijenvilla op stelten”, niet weer mee op reis kon. Een pracht W.B.C. tuinkast op poten is een onding op een auto. Ieder moest zorgen voor bijendichte kasten. Die moeten alle voorzien zijn van een reisraam. Niet een glasraam of een dekplank „Ideaal”, met veel te kleine opening, want als de kasten voor spuiten een (soms warme) dag gesloten moeten worden, en ook tijdens de thuisreis met dikke volken, stikken de bijen. Dat het reisraam niet overbodig is, leert ons het voorbeeld, genoemd door de heer Klapwijk in het juli-augustusnummer van het groentje. Zijn de volken in het voorjaar op de heenreis nog klein en is de reisduur niet te lang, dan mag het reisraam wel op het kleedje gelegd worden. Een kruistouw om de kast, of stangen, zodat, als er „iets gebeurt” de kast toch één geheel blijft. Verder neemt ieder enige korte latjes mee om de kasten op te zetten. Deze kunnen van voor naar achter net op de reisramen gelegd worden. We hebben dan meteen de maat om ze er op het veld dwars onder te leggen.

Verder neemt ieder een paar kleine plankjes mee om als extra aanvliegplankje te dienen. Dit spaart veel nijvere bijen het leven, die anders door rukwinden soms onder de kast terecht komen en daar verkleumen. De daken mogen niet op de kasten, want dan is stapelen in de wagen onmogelijk. Het nummeren of merken van de daken aan de binnenkant is gewenst.

De avond vóór de reis brengt ieder de volken naar of nabij de weg om direct te kunnen laden als de auto om 5 uur komt. Zijn de kleedjes blijven liggen (heenreis), dan worden de vlieggaten, als de volken rustig aan de weg staan, 's avonds bij donker weer open gedaan. Vóórdat het licht is worden ze 's morgens weer vlug gesloten.

Zo, dan spreken we meteen de route af, waar begonnen wordt te laden, en wie meegaan. Liefst 3 man en de chauffeur, dan hebben we twee sjouwploegen.

Een andere keer iets over het plaatsen der kasten enz.

Ik beloofde in een vorig praatje iets te vertellen over het overnachten na een reis per schip. Welnu, hier twee belevenissen.

We lazen in het groentje van een man, die 's nachts last had van gekriebel. Bij het opstaan zou gebleken zijn dat er een zwerm in zijn bed zat. ...

Nu, mijn baas had 's nachts zoveel last van gekriebel, dat hij al spoedig zijn hoofdkussen op de vloer gooide om daar verder te slapen. Deze kriebelbeestjes waren veel kleiner dan bijen. Des morgens kwam de vrouw binnenvliegen en schreeuwde dat de hond dol geworden was. „Hij loopt als een maar ¹⁾ om huis, slaat over de kop en roept voortdurend: pen-en-inkt, pen-en-inkt!”

Na veel geroep kwam de hond bij ons en wat we vermoedden was juist: hij had een angel in de neus.

Tot de volgende keer en hartelijke groet van

DE BIJENMAN

¹⁾ nachtmerrie, nachtmaar.

krijgt de heer de Haan zijn grote oogsten (3)

Tegen of bij het einde van de voorjaarsdracht is de tijd tot handelen aanbroke.

De volken zullen dan zeker zonder enig risico gesplitst kunnen worden. Zou deze splitsing uitgesteld worden, dan zou zwermvlucht niet zijn te voorkomen, althans niet zonder verder ingrijpen.

De splitsing is uit te voeren door de beide met broed bezette bakken te scheiden door een separator.

De bakken worden daarbij omgezet, zodat de bovenste, de meest met uitlopend broed bezette bak, op de bodemplank komt, met daarop achtereenvolgens een honingkamer en separator waarboven dan de onderste bak met daarin de moeder. (Bromzwerm boven).

De eerste zwermbehandeling is zeer eenvoudig en behoeft voor elk te behandelen volk niet meer dan vijf minuten te vragen. Bij het verwijderen n.l. van de honingkamer, naar we zullen hopen voor het winnen van de voorjaarshoning, wordt tevens, b.v. met een weinig rook, het volk grotendeels gedreven uit de bovenste bak. Geef daarbij even tijd dat ook de moeder naar beneden gaat en wissel dan de bakken. Mocht onverhoopt na een paar dagen toch blijken dat de moeder zich nog in het benedenste volk bevindt, wissel dan nogmaals. Dit gebeurt echter vrijwel nimmer.

Na de 14e of 15e dag, wanneer het bekende geroep van de jonge moeren in de beneden volken hoorbaar is, kunnen alle nog aanwezige moerdoppen worden uitgekoken of wel: zet enkele dagen daarvoor het volk zgn. op één moerdop.

Enkele opmerkingen zijn hierbij nodig.

Het kan o.a. voorkomen, dat de bovenste broedbak bij het separeren geen broed bevat waarop moerdoppen kunnen worden uitgetrokken. Bij het wisselen van de bakken zal het dan ook nodig zijn één of twee met eitjes bezette ramen in deze bak in te hangen.

Om geen risico te lopen dat de moeder mede wordt omgehangen, deze ramen eerst ontdoen van bijen.

De bevruchting van moeren in zware volken geeft vaak moeilijkheden. Bruidszwermen, onbevruchte moeren enz. zijn vaak de resultaten. Dit is een algemeen bezwaar van het werken met zware volken, welke bedrijfsmethode men ook toepast. Om ieder risico te ontgaan kunnen alle koninginnen opgekweekt worden in een kweekvolk en bevrucht worden in kleine bevruchtungskastjes.

De bevruchte jonge moeren kunnen dan naar eigen inzicht worden ingevoerd b.v. direct bij het uitbreken van de moerdoppen, dan wel daarna, wanneer de weersgesteldheid gunstig is. Daarbij dient zorg te worden gedragen, dat in de volken voordien geen eigen moerdoppen zijn uitgelopen.

Persoonlijk voer ik de bevruchte moeren in wanneer het werkbijenbroed zo ongeveer is uitgelopen en het weer daartoe gunstig is. Daartoe wordt het volkje van het bevruchtungskastje ingehangen in een derde toe te

voegen broedbak, die verder wordt aangevuld met ledige ramen.

Geef deze broedbak de plaats van de onderste bak. Op deze nieuwe broedbak een honingkamer met separator en daarboven, achtereenvolgens de onderste en de bovenste broedbak. Deze handeling, uit te voeren met het begin van de zomerdracht, kan gepaard gaan met het laten afvliegen van de vliegbijen van het bovenste volk, dat in de afgelopen weken reeds een behoorlijk leger daarvan heeft gekregen. Het onderste volk — met jonge bevruchte moeder — heeft alzo voor de honingopbrengst de beschikking over de vliegbijen van de beide volken.

Het bovenste volk — de broedmachine — wel zonder vliegbijen, maar met dubbel aantal jonge bijen, zal bij matig voeren, niet alleen de broedaanzet versnellen, maar ook zorgen voor het omzetten van een aantal van de jonge bijen in vliegbijen, die dan weer bij goede oogst-verwachting kunnen worden afgetapt naar het onderste honingvolk.

Wie geen andere drachtbron meer ter beschikking heeft dan enkel de zomerdracht, kan dit aftappen telkens herhalen, tot heel de bromzwerm wordt uitgemergeld. De derde (middelste) broedbak kan dan ook worden verwijderd of misschien wel geheel buiten de strijd worden gelaten. Wie de heidedracht nog ter beschikking krijgt, kan ook daarop zijn aandacht ves-

Dit is de separator, zoals die door de heer de Haan wordt gebruikt.

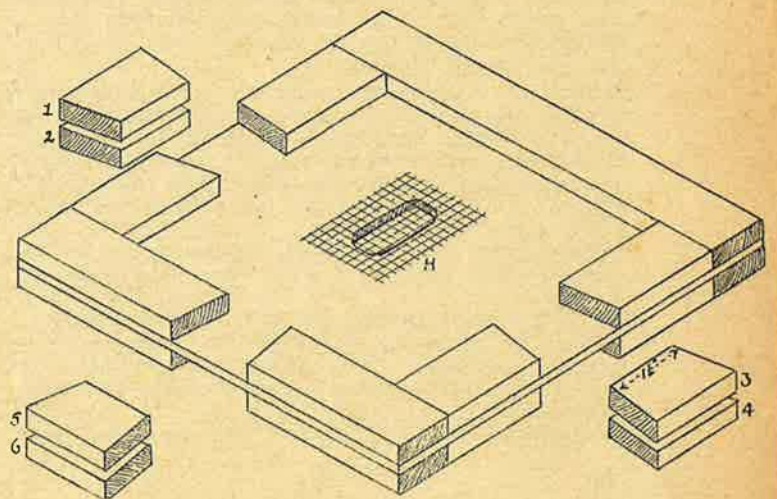
De houtjes 1, 2, 3 enz. kunnen de openingen afsluiten.

Als men de separator tussen twee bakken plaatst, kan men beginnen met alle openingen te sluiten behalve no. 1 (boven), die open blijft. Wil men nu de vliegbijen uit de bovenste bak aan de onderste bak toevoegen, dan sluit men opening 1 en maakt de zich vlak daaronder bevindende opening 2 open. Verder maakt men vlieggat no. 3 (boven) open. De bijen van de bovenste bak vliegen uit door vlieggat 3, ze keren terug naar vlieggat 1, dat is echter gesloten, doch vlak daaronder is vlieggat no. 2 open. Dat mondt echter uit in de onderbak.

Door het gaasvenster hebben de bijen dezelfde lucht. Alleen door het openen en sluiten van vlieggaten kan men dus telkens vliegbijen van het bovenste volk aan het onderste toevoegen.

Deze Snelgrove-separator kan men bij het Bijenhuis krijgen voor de spaarkast. De uitvoering daarvan is iets anders, doch het principe is gelijk.

De tekening is ontleend aan het boek „Swarming, its control and prevention” door L. E. Snelgrove.

* * De prijswinnaars * *

KERSTPRIJSVRAAG

Hoofdprijs:

G. van Belle, Aamsestraat 11, Elst O.B.

Troostprijzen:

Joh. v. Rijssen, Friesendorpstraat 5, Ommen.

F. W. Offreins, Singel 13, Weesp.

R. P. Oosterhuis, Beatrixstraat 5, Breukelen.

L. Hof, Oudeweg 201, Drachten.

S. Mulder-Kok, Julianalaan 13, Soestdijk.

J. Mulder, Hammerweg 10, Marie-Hellendoorn.

H. Poelstra, Zocherstraat 26-2, Amsterdam W.

N. M. Min, Meerweg 47, Bergen N.H.

H. Bolsenbroek, Deventerstraat 164, Apeldoorn.

A. F. Siraa, Julianalaan 61, Zeist.

A. P. van Duinen, Groningerstraatw. 239, Leeuwarden.

H. J. Seesing, Dorpsstraat 5, Wichmond.

T. Bajema, Scharnegoutum 150.

A. N. Hulsman, Duinlaan 139, Kijkduin.

J. W. Smaling, Brinklaan 89, Apeldoorn.

Ant. Vos, Rotterdamstr. 46, Heerlen.

J. M. A. Wind, Troelstraweg 36, Leeuwarden.

S. Koning, Hoog Soeren 78-2, Apeldoorn.

J. Groot, Voltastraat 10, Haarlem.

D. W. de Boorder, L. Henriëttestraat 5A, Groningen.

W. Veldsink, Zwolseweg 4, Ommen.

Johan Wisselink, Pothuis I 119, Schoonebeek.

G. Theuninck, Loppemstraat 25, Oostkamp, Brugge, België.

Tony van den Bosch, 17 Schepdaalstraat, St. Martens-Bodegem, Brabant, België.

G. J. Schutte, Almelsestraat 9, Delden.

PUZZEL HET BIJENJAAR ROND

Hoofdprijzen:

Tony van den Bosch, 17 Schepdaalstraat, St. Martens-Bodegem, Brabant, België.

S. Koning, Hoog Soeren 78-2, Apeldoorn.

J. Kaal, Fultonstraat 80, Den Haag.

Troostprijzen:

J. van Belle, Damsteeg 12, Nieuw Beijerland.

J. Modderman Pzn., Klinkerweg 59, Finsterwolde.

A. P. H. Manders, Liesboslaan 154, Prinsenhage.

G. van Belle, Aamsestraat 11, Elst O.B.

P. Bakker, Graafschapsstr. 26, Haarlem.

A. P. van Duinen, Groningerstraatw. 239, Leeuwarden.

S. Schaafsma, Waarbekenweg 2, Hengelo Ov.

H. F. van der Meer, Waltersingel 46, Apeldoorn.

L. Hof, Oudeweg 201, Drachten.

B. IJzerman, Weteringdijk 11, Heerde.

J. Frens, Stationsweg 15, Ommen.

J. G. van Reijen, Vosseveldlaan 13, Soest.

H. Bolsenbroek, Deventerstraat 164, Apeldoorn.

J. Halman, Kerkbuurt 1-438-g, Steenwijkerwold.

C. G. F. Schütz, Dorpsstraat 34, Zeist.

I. P. Leenhouts, Vogelstraat 20b, Rotterdam O.

K. Zeelte, Kerkbuurt 437, Steenwijkerwold post Gelderingen.

H. Jansen, Arts, Kortgene.

H. J. Dekker, Oude Eerbeekseweg 36, Brummen.

A. Boelens, Kastanjelaan 29, Winschoten.

J. P. B. Verhey Pols, Wilhelminasingel no. 40, Vlaardingen.

H. de Jong, Aert van der Neerstraat 4, Leeuwarden.

S. J. Ruyter, Tuinstraat 7, Terborg Gld.

C. van Aalst, Damstraat 26-III, Amsterdam C.

J. J. van Daalen, Graafschapsstraat 26, Haarlem.

Wij danken de inzenders voor hun moeite en bieden onze verontschuldiging aan voor de drukfoutjes in de puzzel. Met de daardoor ontstane foutjes is bij de beoordeling geen rekening gehouden.

De hoofdprijzen zenden we als in het kerstnummer vermeld, de troostprijzen hopen we voor 1 maart te verzenden.

Wees zuinig op wasafval!

In verband met de steeds stijgende wereldmarktprijs voor bijenwas zijn wij tot onze spijt genoodzaakt de prijs van kunstraat met ingang van 1 februari 1956 te stellen op f 7,— per kg.

Voor zuivere was betalen wij f 5,— per kg., voor ruwe raaf f 1,50 per kg.

Het verwerken van zuivere was tot kunstraat kost f 1,25 per kg.

Bijenhuis - Wageningen

tigen, door de broedaanzet van het bovenste volk zoveel mogelijk te bevorderen.

Om dat te stimuleren is omzetten van de twee bovenste bakken, ook in het noorden, m.i. redelijk verantwoord.

Het spel van omzetten van jonge bijen in vliegbijs kan ook tijdens de heidedracht worden voortgezet. De reserve-vliegopeningen van de separator daartoe te sluiten, dan wel gesloten te houden tot de dracht een aanvang neemt.

Er van uitgaande dat elke kast drie broedbakken met broed voor deze drachtbron ter beschikking heeft, n.l. het onderste volk één en het bovenste twee, kan dan het bovenste volk één van die bakken, liefst grotendeels zonder bijen, worden ontnomen om te worden toegevoegd aan het onderste.

De bak kan weer aan het bovenste volk worden ontnomen, door b.v. met een weinig rook de bijen (ook de moer) in de tweede bak te drijven om daarna te plaatsen tussen onderste broedbak en honingkamer. Om te voorkomen dat de onderste moer naar boven trekt, kan een rooster worden gelegd op de onderste bak, die eventueel bij een goede dracht verwijderd kan worden zodra deze drachtbron goed open is.

Gelijktijdig kunnen dan de vliegbijs van het bovenste volk worden afgetapt.

Tijdens de heidedracht begint de broedaanzet sterk terug te lopen. Het onderste volk als honingvolk kan dan een enorme capaciteit verkrijgen. Het heeft n.l. twee bakken met uitlopend broed ter beschikking, daarnaast de vliegbijs van de gehele kast, terwijl door aftappen van het bovenste volk het onderste nog enkele keren kan worden versterkt.

Volken zonder vliegbijs moeten enigszins worden gevoerd, doch in geen geval meer dan voor broedaanzet nodig is.

Het blijkt dat, wanneer een dik volk de vliegbijs worden ontnomen, het omzetten van jonge bijen in vliegbijs dusdanig snel verloopt, dat, althans bij een goede dracht, weinig van de suiker wordt opgenomen.

De zomers 1954 en 1955 waren voor de imkers anti-

poden. Van beide was m.i. iets te leren en wel, dat bij toepassing van de fabrieksmethode, het aftappen van vliegbijs in een drachtloze periode tot het uiterste moet worden beperkt (alleen de zich voordoende zwermneiging van de bromzwerm mag dan daartoe een aanleiding zijn) maar dat, wanneer dracht aanwezig is, daarmee geregeld door moet worden gegaan b.v. om de 7 à 8 dagen.

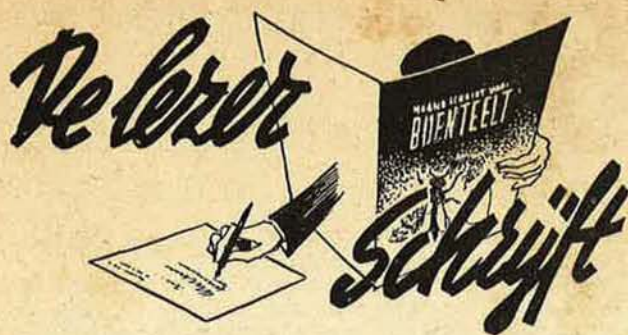
Het gebruik van een separator, waarvan ongeveer de helft met vliegengaas is afgesloten, komt mij voor deze methode het meest gewenst voor. De reuk van beide volken blijft dan dezelfde en voorkomt afbijten van de afgetapte vliegbijs. Alleen in de periode van de bevruchting van de jonge moer, dan wel bij invoering van een bevruchte moer, is afsluiting van deze gaasopening nodig. Wees niet bevreesd, dat een te grote opening in de separator voor het onderste volk te veel warmteverlies gaat betekenen, want door deze gaasopening gedeeltelijk dicht te kitten, voorkomen ze dit eventueel zelf.

Een vergelijking met de hiervoor omschreven oude korfmethode geeft te zien, dat de middenzwerm overbodig is. De daarvoor nodige energie kan bij de kasten worden omgezet in honingopbrengst, terwijl de losse bouw mogelijk maakt, dat zowel omhangen van broed als aftappen van vliegbijs eenvoudiger, intenser en met minder risico kan worden uitgevoerd. De fabrieksmethode heeft in opzet weinig verschil met de zgn. Snelgrove methode. De twee volken — bromzwerm en oude stok — worden echter in verschillende volgorde boven elkaar gesteld.

Ten opzichte van elkaar hebben beide methoden hun voor- en nadelen, zoals elke methode deze kent.

Ik meen me hier te moeten onthouden van een uiteenzetting van de voor- en nadelen t.o.v. andere methoden en wens een ieder, die na deze uiteenzetting, — de fabrieksmethode in toepassing brengt, een succes toe, groter dan ik hiermede persoonlijk heb weten te behalen. En dat is mogelijk. Dan zal ook het imkeren voor hen gaan betekenen een liefhebberijbedrijf, dat geen financieel nadeel meer behoeft op te leveren.

J. DE HAAN.

PRAKTIJKPROBLEMEN

Onze redacteur, de heer Groenveld, sprak de waarheid in het „Groentje” van november j.l., toen hij bekend maakte, dat ondergetekende reeds had toegezegd zijn ervaringen te zullen toezenden. Uiteraard een zeer handige manier om nog eens even aan de gegeven belofte te herinneren en wellicht verdient deze methode navolging voor vele redacteurs om toegezegde bijdragen los te peuteren.

De tegenwoordige imkers, voor zover ze al een aantal jaren meelopen in de bijenhouderij, hebben hier te lande allemaal het tijdperk meegemaakt van de overgang van korven op kasten. In het begin was er enkel sprake van een verandering der bijenwoningen, immers de bedrijfsmethoden bleven gelijk, met het gevolg, dat in de tijd van mogelijkheden op gewin, het zwermen niet van de lucht was. Aangemoedigd door berichten in ons Maandschrift over moderne bedrijfswijzen in het buitenland, het lezen van enkele werkjes op dit gebied en de lezingen die onze afdeling al jaren lang des winters organiseert, trachtte men ook hier tot betere methoden te komen. Door vooruitstrevende imkers werd in de dertiger jaren in Twente de omhangmethode toegepast, de bedrijfswijze van wijlen de heer Frankenhuis. In die jaren was het reizen naar de voorjaarsdrachtgebieden (fruit en koolzaad) nog een grote uitzondering en men liet de volken rustig in één broedbak tot de tweede helft van mei en dan werd de omhangmethode toegepast, ik meen zelfs dat ons destijds is geleerd, dat wij op 23 mei moesten omhangen. Dit lukte een enkel jaar wanneer het weer medewerking verleende en er enige dracht was, hetgeen in die tijd van het jaar in onze streek tot een uitzondering behoort. Meestal mislukte het volkomen en het gevolg was: zwermen aan de lopende band en geen honing. Ik kan mij voorstellen, dat vele imkers, steeds maar zoekende en probeerende, tot andere systemen zijn gekomen. Tijdens de bezettingstijd had ondergetekende andere zorgen en in het laatste jaar van de oorlog was het hem zelfs niet mogelijk zich in zijn woonplaats op te houden. De toenmalige medewerking was van dien aard, dat mijn bijenvolken nabij mijn onderduikadres gratis werden afgezet en vanaf die tijd was de behandeling der volken weer in eigen handen. 1944 was in deze streek een slecht honingjaar en de laatste hoop was gevestigd op de naburige heide. Ook dit viel tegen en in september was de activiteit in de lucht van dien aard, dat niemand het waagde mijn volken weer naar huis te brengen. Er bleef dus niets anders over dan de volken in te winteren in een noodstalletje bij mijn tijdelijk adres. Dat najaar werd geen suiker verstrekt en de nog thuis voorradige suiker werd ingevoerd, helaas te weinig. Ik had toen 8 volken, terwijl er nog 2 bij stonden van collega's wier bezit elk uit één kast bestond. De vrees bestond, dat bij gebrek aan voer wel een aantal volken zou sneuvelen en daarom kregen de 2 volken van de collega's een extra portie suiker om te voorkomen, dat deze hun gehele bezit zouden verliezen.

Voorjaar 1945 kon ik de bevrijding van Hengelo thuis meemaken en enkele dagen daarna, op 6 april, vertrok ik bij prachtig voorjaarsweer naar mijn bijen om een onderzoek in te stellen. Eén volk bleek de hongerdood te zijn gestorven en de andere vlogen alle goed.

Bij onderzoek bleek echter, dat er geen enkele voorraad voer meer was met uitzondering van de 2 volken van de collega's, die nog behoorlijk in het voer zaten. Aangezien op geen enkele wijze aan suiker was te komen, plaatste ik, ten einde raad, op mijn volken de 2e broedkamer waarin nog hier en daar een beetje honing van het vorig jaar aanwezig was. Met een bezwaard hart bezocht ik begin mei wederom de bijen en constateerde een prachtige ontwikkeling, in de 2e broedkamers was inmiddels een mooi broednest gevormd en de bijen vlogen op een stuk koolzaad, hetgeen op ongeveer anderhalve kilometer afstand daar op slechte zandgrond was verbouwd. Er was voldoende voer aanwezig en de bijenvolken waren gered. De daarop volgende 19 mei werden de 2 volken van de collega's omgehangen volgens het vroegere systeem met het gevolg, dat dit ook dat jaar niet de juiste methode bleek. Beide volken zwermten met de daaraan verbonden terugslag en de 7 volken van ondergetekende vertoonden het gehele jaar geen enkele zwermneiging. Het gevolg was bij het slingeren, eind juli, dat mijn volken precies een dubbele opbrengst hadden van de volken van de collega's.

Uit nood was een nieuw systeem geboren, hetwelk nadien elk jaar door ons werd toegepast en met succes. In 1955 zwermde van mijn 14 volken slechts één volk en de oogst is dit jaar buitengewoon goed geweest, groter dan ooit te voren. In normale jaren plaatsen wij een week in april er een 2e broedkamer bovenop, liefst met 6 uitgebouwde ramen, waarvan zo mogelijk een paar ramen met honing, en vier ramen met kunstraat. Het is een genoegen om dan de ontwikkeling gade te slaan, veelal is er binnen de week een aanvang gemaakt met de vorming van een broednest in deze 2e broedkamer en spoedig wordt het kunstraat uitgebouwd. Het is vanzelfsprekend, dat deze methode alleen met sterke volken kan worden uitgevoerd. Zwakke volken dienen hiervoor samengevoegd te worden of van te voren te worden versterkt met gesloten broed uit kasten waarvan niet zo vroegtijdig de 2e broedkamer zal worden geplaatst.

Eénmaal nam ik een proef om de 2e broedkamer niet boven het volk te plaatsen maar er onder. Dit beviel niet, de ontwikkeling wordt hierdoor niet in voldoende mate bevorderd en het is kort dag in het voorjaar als men de voorjaarsdrachten wenst te benutten. Elk jaar weer komen wij tot de conclusie, dat wij meer honing van het koolzaad oogsten als wij er twee honingkamers bovenop plaatsen dan wanneer wij maar één honingkamer meenemen.

Ik ben er mij zeer goed van bewust, dat het door mij genoemde systeem en de genoemde datums niet opgaan voor het gehele land. In het noorden des lands b.v. zal men veel later moeten overgaan tot het plaatsen van de 2e broedkamer. Onder normale omstandigheden leent Twente zich voor de door mij genoemde tijden. De enige tijd dat er muziek in zit in Twente is juist het vroege voorjaar, wij hebben een prachtige voorjaarsontwikkeling en verder moet er gereisd worden om honing te winnen. Wellicht speelt het ook nog een rol, dat wij naar het koolzaad ruim 100 km noordelijk reizen, zouden wij integendeel 100 km zuidelijker gaan, dan zouden wij waarschijnlijk zeker een week à 10 dagen eerder bij het koolzaad moeten staan en zelfs die korte tussentijd speelt in het voorjaar nog een belangrijke rol in de ontwikkeling der volken.

Korte tijd geleden is mij op een praatavond gezegd dat wij onze volken te veel forceren door in het vroege voorjaar er reeds een 2e broedkamer bovenop te zetten. Goed, dan maar forceren, maar wij bereiken hierdoor prima resultaten en besparen ons veel werk doordat de zwermneigingen bijna geheel worden weggenomen. En tenslotte, is elke moderne bedrijfsmethode niet geforceerd? Als wij onze bijenhouderij zo natuurlijk mogelijk willen doen, dan moeten wij maar weer de oude korven op gaan nemen en helemaal niet ingrijpen. Het gevolg zal dan zijn, drie zwermen van iedere korf en geen honing. Zeker, vroeger is dit mogelijk geweest en er werd ook nog honing geoogst, maar laten wij niet vergeten, dat er toen nog late drachtmogelijkheden waren en dat nu de boekweit ge-

heel verdwenen is en de heide voor een zeer groot deel. Indien de bijenhouderij nog enigszins lonend wil zijn, dienen wij ons thans toe te leggen op de voorjaars- en zomerdracht. En volgens mijn mening zullen wij dan wel enigszins moeten forceren. In één onzer bekende boeken over de bijenhouderij las ik: „men hoort dikwijls het systeem aanprijzen, dat door de aanprijzer zelf wordt gebruikt, zonder dat deze ooit een ander systeem heeft geprobeerd.” Het is dan m.i. ook niet zo, dat men maar rustig kan bewerken, vanzelfsprekend plaatsen wij de 2e broedkamer onder het volk. Probeer ook eens deze broedkamer er bovenop te plaatsen en wie weet, misschien wordt dit ook uw bedrijfsmethode.

S. VAN VONDEL

HENGEL (O.).

EEN PLAN VOOR KOMEND JAAR (met enkele overdenkingen en motiveringen)

In het maartnummer 1955 van het Groentje schreef de heer J. de Haan een artikel over de door hem gevolgde bedrijfswijze bij het imkeren. Verduidelijkt door een aantal schematische voorstellingen werd er voor de meer ervaren imker, een goed overzicht gegeven, terwijl de bijenweide, welke bereikbaar was, is aangegeven.

Het octobernummer van het maandschrift bracht ons een en ander over de dit jaar bereikte lofwaardige resultaten.

„Zó krijgt de heer de Haan zijn grote oogsten” luidt het opschrift van het eerste van een drietal artikelen, waarin de heer de Haan een nadere uiteenzetting gaf en zal geven over zijn bedrijfswijze. Het tot nu gepubliceerde maakt het reeds mogelijk ons een indruk te verwerven over gedachtegang en werkwijze, die uitermate interessant zijn. Zoals uit de publicaties blijkt werd het materiaal opgezet met bepaalde doelstelling. Nu lijkt het mij nogal een optimistisch verzoek, de zgn „fabrieksmethode” eens te proberen.

Wil men dat doen, dan zou men over enkelwandige kasten moeten beschikken met voldoende bijkomend materiaal, dan wel dit maken of aanschaffen. Een dergelijke proef zou dan m.i. moeten geschieden op een bijenweide welke enigszins overeenkomst vertoont met die waarop de heer de Haan pleegt te imkeren.

De vraag komt nu op, of we, met deze gegevens en het ter beschikking zijnde eigen materiaal op de door ons benutte bijenweide, een combinatie kunnen uitwerken, waarvan men zou kunnen verwachten méér — zeker niet minder — dan thans door ons wordt bereikt. Dit nu lijkt mij toe, er in te zitten.

De bij ondergetekende in gebruik zijnde kasten zijn dubbelwandig — maten in overeenstemming met de genormaliseerde kast — doch randhoogte als de verbeterde simplex met in een der randen een tweede vlieggat met vliegplankje.

Buitenwerk: bodem, vier randen plus deksel.

Binnenwerk: twee broedkamers en honingkamer, separator.

Verder wordt per bedrijfskast beschikt over een 6 raams kastje (Aalster methode).

Bijenweide: voorjaar het fruit. Na het fruit 25 mei tot plm. 18 juni thuis, koninginnetee.

Zomer, diversen: dopheide, sprokkelhout, linde, vossel- en bosbes.

Nazomer: struikheide.

Geprojecteerd plan:

Eerste week van april, afhankelijk van de weersomstandigheden in het vroege voorjaar, de volken verenigen t.w. uit 6 ramers de bedrijfsvolken versterken. Samen in 10 raams broedbak. (fig. A)

Eind tweede week april, naar het fruit, rooster op broedbak en daar boven honingbak.

20-25 mei retour, thuis 2 à 3 dagen invliegen. Koningin met raam bijen en een raam voer in 2e broedbak, aangevuld met 8 ramen met kunstraat. Deze bak komt op de bodemplank te staan voor het normale vlieggat. Op 2e broedbak separator, voor vlieggat in 2e rand, hierop het volk met al het broed, aangevuld met twee uitgebouwde raten (doppenschoon maken). 's Avonds onderste broedkamer beginnen te voeren met suikerstroop 1 op 1 (ruim voeren). (fig. B.).

Omdat plm. 18 juni de volken naar de zomerdracht moeten, voordien de jonge koningin aan de leg moet zijn en verenigd met de rest van het volk in de onderste broedbak, is het nodig, van het beste volk de koningin voor de 20e mei uit te nemen. Dit dient echter zó te gebeuren, dat bij de opgetrokken doppen de koninginlarf nog in de melk kan worden vervoerd op de thuisreis. Zou dit te vroeg geschieden, zodat bij het vervoer de doppen al waren gesloten en dus de a.s. koninginnen zich reeds gestrekt hadden en zich begonnen in te spinnen, dan zou mislukking zo goed als zeker zijn. De doppen uit dit volk dienen „rijp” te zijn na de 6e dag van het verplaatsen der koninginnen naar de benedenbakken. Dit uiteraard om ongewenst optrekken van doppen in het eigen volk te voorkomen. Na het doppenschoonmaken van de volken het toezetten van gewenste rijpe doppen.

Als het weer niet al te zeer tegenzit zullen de jonge koninginnen begin juni uit zijn.

Een paar jonge koninginnen in reserve is nodig omdat er nogal eens een verloren raakt door vervliegen etc. Tussen 10. en 15 juni kunnen de jonge moeren aan de leg zijn, men ziet dan wel aan het geheel of verenigd kan worden.

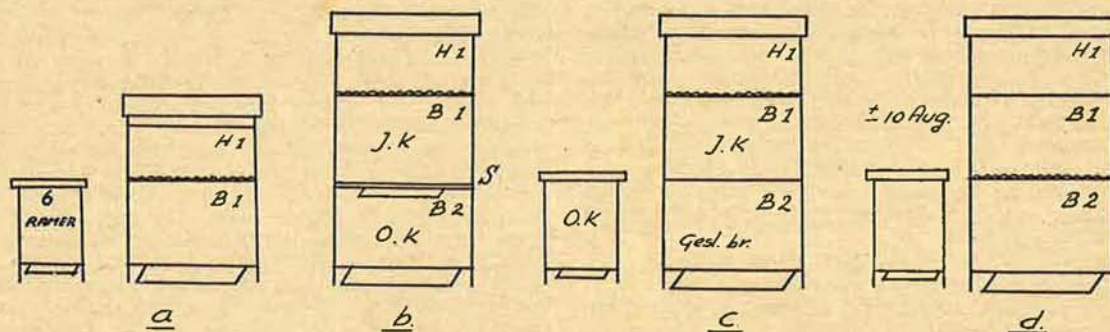
Is het zover, dan wordt de oude koningin met wat bijen overgebracht in de 6 ramers; een krant gelegd boven de onderbak met het grotendeels gesloten broed (fig. c.), het tweede vlieggat gesloten en het volk met jonge koningin op z'n plaats gezet en het volk reisklaar gemaakt.

Fig. d., met datum 10 augustus, spreekt voor zich zelf. Meerderen zullen dan mogelijk het rooster helemaal wegnemen, ik voor mij sluit de moer liever in de benedenbak onder het rooster en controleer iets later de bovenste broedbak een keer op doppen.

Nog iets over fig. b. De vlieger krijgt, zoals gezegd, 8 ramen met kunstraat. Het is verbazend hoe snel de bijen deze raten — bij ruim voer — met fijn werk uitbouwen en ons 8 mooi uitgebouwde raten leveren. De nieuw uitgebouwde ramen worden zeer snel volgelegd, van de onderlat tot boven. Voldoende goed uitgebouwde ramen zijn onmisbaar.

Apeldoorn.

G. J.

(vervolg: de lezer schrijft)

WAT ÉÉN ZWERM KAN PRESTEREN.

In ons Groentje wordt samenvoegen der volken veel aangeraden, waarmee ik het volkomen eens ben.

Toch lijkt het mij niet ondienstig om ook eens door middel van ons maandblad te vertellen, wat één zwerm, betrekkelijk laat in het seizoen geschept, kan presteren in een goed honingjaar.

Het was 27 juni even na twaalfen, toen een jongen uit de buurt bij mij in de tuin kwam hollen met de boodschap of ik bij mijnheer x een zwerm van de appelboom vandaan wilde halen. Vanzelfsprekend was ik spoedig met een binnenin nat gesprende korf bij de zwerm, die plm. 1 m boven de grond hing. Het was, zoals men hier veelal zegt een dikke. Nadat bijna alle bijen, zwarte, in de korf waren, nam ik haar mee naar huis en plaatste ze juist vóór de stal. Een kast, haar a.s. woning, was gauw klaar en tegen de avond deed ik de zwerm in een acht raams kastje.

Alles lukte prima, de zwerm zat nu op 4 uitgebouwde ramen en 4 ramen met kunstraat. De volgende morgen bleek mij dat de koningin al flink had gelegd, dus oude moeder.

Na één week waren 6 ramen belegd en ook alle ramen uitgebouwd. Toen plaatste ik een honingkamer, half

uitgebouwd en bracht het volk naar de klei, linde, klaver enz.

Op 16 juli was de koningkamer bijna vol en gaf ik het volk een tweede, nu uitgebouwd broedkamer onder in. Hierna slingerde ik uit de honingkamer 12 pond.

De tweede augustus had ik alle volken weer bij huis om klaar te maken voor de heide. Uit de bewuste zwerm slingerde ik weer 22 pond, honingkamer en kantramen. Ik liet de volken, ook dus de zwerm, voedsel genoeg houden voor plm. 2 weken en 10 augustus bracht ik de volken naar de hei in Drente.

Op 21 augustus had de zwerm de honingkamer al weer bijna vol, maar nog niet verzegeld en plaatste ik daaronder een lege honingkamer. 8 september haalde ik de bijen weer bij huis en nu kwamen de kasten op de bascule.

De zwerm voelde het zwaarst te zijn en ze won het van alle andere volken, zwarte en Italianen, ze woog 132 pond. Ze leverde bruto 31 pond 1e kwaliteit raathoning, bovenste broedkamer, 8 ramen geheel wit met bakje 40 pond en de onderste vak ook 4 ramen geheel wit en nog slechts 3 ramen met broed en 1 raam meest open honing.

Een 77 jarige vitale vriend-imker, die toevallig kwam en mij de kasten hielp wegen enz. zei dan ook: „Zo iets heb ik in de dreinvieftig jaar, dat ik iemker nog nait mit maakt.”

Hoogezand.

A. REINTS.

VRAGENRUBRIEK

Vragen voor deze rubriek zenden aan het Bijenhuis te Wageningen

Vraag 1.

1. Spreekt men van inteelt als men de koningin laat paren met een van haar eigen darren?
2. Wat is het resultaat als men een darreneitje in een koninginneeel deponceert?

Mej. H. E. t. B. te A.

Inteelt, darrenei in koninginneeel.

1. Bij uw eerste vraag bedoelt u waarschijnlijk, of van inteelt kan worden gesproken, als een koningin paart met een dar van hetzelfde volk, waaruit de koningin is voortgekomen, dus paring van de jonge koningin met een dar, die dezelfde moeder heeft als de jonge koningin. Dit laatste zou inderdaad „inteelt” betekenen.

Intussen ligt deze zaak niet zo eenvoudig als hij lijkt:

In de eerste plaats is men er geenszins zeker van, dat de in een volk aanwezige darren alle kinderen zijn van de moeder van dat volk. Immers darren bewegen zich nog al vrij en gaan ongehinderd verschillende kasten binnen. Er zouden dus wel zeer uitzonderlijke maatregelen nodig zijn om zekerheid te hebben, dat paring niet door andere dan de darren van hetzelfde volk kan plaats hebben.

Verder dient wel in aanmerking te worden genomen, dat paring wel kan plaats hebben tussen koningin en dar, die dezelfde moeder hebben, maar geen paring is mogelijk tussen een koningin en 'n dar, die dezelfde vader en moeder hebben; door de

partenogenesis is toch de naaste manlijke verwant van de dar in de opgaande lijn zijn grootvader, de vader van zijn moeder.

Hierdoor geeft de stamboom van bijen een geheel ander beeld dan die van b.v. paarden of koeien.

2. Als men een „darreneitje” (dus 'n onbevruucht ei) in een koninginneeel deponceert zullen de bijen, als het volk niet moerloos is, het ei en soms ook de dop vernietigen ofwel de dop min of meer omvormen tot een darreneel en het ei verzorgen. In het laatste geval zal er een dar uit komen.

Is het volk moerloos, dan kan het gebeuren, dat het ei wordt verzorgd met koninginneevoedsel (meestal erg overvloedig), in welk geval er een wanstaltige dop ontstaat, waaruit geen levend wezen te voorschijn komt (zoals vaak bij het optrekken van doppen op een ei van een eierleggende werkster in een moerloos volk).

S.

Vraag 2.

Hoe kan ik kit of propolis tussen reisramen en moerroosters verwijderen? Ik heb het geprobeerd met warm water en met benzine, waardoor het er niet af ging.

H. B. te N. P.

Propolis verwijderen.

Kit of propolis op reisramen en moerroosters kunt u verwijderen met een lap, gedrenkt in spiritus (gewone brandspiritus). Vanwege het brandgevaar niet werken in een vertrek, waar vuur brandt en ook voorzichtig zijn met pijp of sigaar. U kunt het kit of propolis ook verwijderen door de ramen of roosters hetzij boven een gasvlam of een brandende krant af te branden. Binnenshuis geeft deze methode echter een ware smeerbeel, hetgeen u in moeilijkheden brengt met moeder de vrouw. Bovendien moet deze wijze van reinigen zeer

S.

voorzichtig worden toegepast om te voorkomen, dat uw materiaal door het vuur wordt bedorven.

S.

Vraag 3.

In mijn ratenkast vond ik plm. 20 broedramen, waarin stuifmeelresten beschimmeld waren. Ik heb de ratenkast in de bijenstal gebouwd, waarvan twee muren aan de buitenzijde grenzen. De buitenmuur heb ik waterafwerend gemaakt en van binnen met kalk aangesmeerd. De muren slaan niet door. Kunt u mij een middel aan de hand doen dat ik de schimmel hier uit krijg en mijn ramen weer kan gebruiken?

H. A. P. v. d. H. te A.

Beschimmelde raten.

Ingeval de schimmel niet te erg is, kunt u de raten schoon maken door deze op een mooie zonnige dag een paar uur in zon en wind te hangen (niet in de felle zomerzon, waardoor de raten zouden smelten), en ze dan met een zachte borstel af te borstelen. Bij het opbergen dient u er voor te zorgen, dat de bergplaats niet alleen vrij is van vocht door invloeden van buiten, maar dat die bergplaats ook doorlopend flink ventileert.

Heeft de schimmel de raten al zo aangetast, dat deze bros geworden zijn, dan is er niets meer aan te doen en zijn zij voor verder gebruikt ongeschikt.

S.

Vraag 4.

Ik heb een fles honing, 4 jaar oud, die gist. Kan ik deze honing nog ergens voor gebruiken en zo ja, hoe?

F. H. J. K. te O.

Gistende honing.

Als u de gegiste honing kookt worden de gistkiemen gedood, terwijl de reeds gevormde alcohol vervluchtigt. U kunt dan de honing opvoeren aan de bijen of in gebak verwerken.

S.

Uit de Afdelingen

AFD. ELSPEET

Op 22 december jl. hield de afdeling Elspeet haar algemene jaarvergadering in hotel de Zwaan. Aanwezig waren 24 leden. De aftredende bestuursleden, de heren Doom en Visser, werden met algemene stemmen herkozen. Besloten werd om 'n zomerles te houden en in september 1956 voor de leden een honingkeuring te organiseren. Voor de Betuwe werden plm. 70 stuks bijenvolken opgegeven voor plaatsing bij het fruit. Met een opwekkend woord werd deze avond besloten door de voorzitter, de heer Doom.

Secr. W. REEZIGT.

AFD. VELSEN EN OMSTR.

Propaganda-avond

Op 3 januari gaf de afd. Velsen een propaganda-avond, waarop waren uitgenodigd de leden van de tuinbouwstudieclub te Velsen. De heer van Scherpenzeel, voorzitter van de afdeling, riep de aanwezige leden en de in groten getale opgekomen genodigden een hartelijk welkom toe. Hij wees in zijn openingsrede er op dat de afd. Velsen en de Tuinbouwstudieclub in Velsen ieder voor zich een gebied bestuderen en praktisch beoefenen, welke wel zeer nauw aan elkaar grenzen. Zoals de bijen en bloemen bij elkaar behoren, zo meende hij, dat ook de beoefenaars van de bijenteelt behoorden bij die van de bloementeel en omgekeerd. Mochten er onder de genodigden zijn die meer van het houden van bijen zouden willen weten, dan zullen deze gaarne in onze afdeling worden opgenomen en niet alleen met raad, doch ook metterdaad, gesteund worden in het zich bekwamen in deze wel zeer bijzondere natuursport. Hierna werden enige films vertoond, w.o. de wel zeer toepasselijke film „Het zonnevolk“.

Na afloop van de filmvoorstelling dankte de voorzitter van de Tuinbouwstudieclub, de heer Adrichem, de afd. Velsen voor deze voor hen bijzondere avond en ze er van overtuigd te zijn, dat door samenwerking van beide verenigingen nog veel zou kunnen worden bereikt. Tenslotte dankte de voorzitter allen, en in het bijzonder de heren van het Rijks-Landbouwconsulentschap te Purmerend, voor hun medewerking in het vertonen van de films.

J. G. KONING, secr.

AFD. VAASSEN

Jaarvergadering 22 november 1955

De voorzitter opent en heet allen welkom en constateert dat 1955 voor ons

weer eens een goed bijenjaar was. Het voorjaar slecht, zomer goede dracht en de dopheide had door het mooie weer een goede oogst. De heide was verschillend, de een had kasten vol, de ander wat minder. Bij de bestuursverkiezing werd de voorzitter, de heer Niemeijer herkozen. De heer G. Tjissen bedankte als bestuurslid wegens afschaffen van de bijen. De voorzitter bedankt hem voor al het werk en de goede diensten. Na de gratis verloting gaan allen weer voldaan huiswaarts hopen dat 1956 weer een goed bijenjaar mag worden.

J. BRUMMEL, secr.

AFD. 's-GRAVENHAGE

Op 8 januari jl. overleed ons lid, de heer

M. SCHOONDERBEEK

op 74-jarige leeftijd

Voor de oorlog was hij geruime tijd penningmeester van de afdeling. De ouderen hebben hem toen leren kennen als een ijverig en goed lid, dat veel voor de bijen en de vereniging over heeft gehad. Hoewel hij de bijen trouw is gebleven, heeft hij het verenigingswerk later aan de jongeren overgelaten.

De crematie heeft op 11 januari plaatsgevonden. Het bestuurslid, de heer A. Vink heeft hem de laatste eer bewezen en dank gebracht voor het vele goede werk, dat hij in het belang van de bijenteelt heeft verricht.

Mevrouw Schoonderbeek zij van deze plaats sterkte en kracht toegewenst om dit voor haar zo zware verlies te dragen.

Afd. 's-Gravenhage en O.

AFD. ZEVENAAR EN OMSTR.

De afdeling hield haar jaarvergadering o.l.v. de heer G. Meyer, die in een kort gebed het overleden lid W. Huthanus uit Eiten herdacht. De vereniging telt 48 leden. In de kascommissie werden benoemd de heren Nieswaag en Reuling. Dit jaar werden er weer veel boeken uitgeleend. Bibliotheecaris Hietkamp deelde mee, dat de uitleentijd was verlengd tot 14 dagen, een catalogus is verkrijgbaar en dat alles kosteloos. Ook niet-leden kunnen van nu af daarvan profiteren. In verband met drukke werkzaamheden legde de secretaris M. Elfring zijn functie neer en hoopte op een jongere opvolger. Deze werd gevonden in de persoon van A. Nijster, Duiven. De heer W. Schraven werd als bestuurslid herkozen. De contri-

butie werd vastgesteld op f 5,-, eventueel verhoogd met f 0,60 ininningskosten. Besloten werd een cursus voor beginners te organiseren. De heren Sessing, Eiten en Niewaag, Zevenaar, werden afgevaardigd naar de algemene vergadering in Utrecht. Voorzitter Meyer hield een leerzame en met grote aandacht gevolgde lezing over de methode Aalster en de Haan. De leden werden aangespoord beginners enthousiast te maken en aan te sporen de cursus te volgen, waarvoor men zich bij de heer Meyer te Babberich kan opgeven.

AFD. SURHUISTERVEEN

Ledenvergadering 17 december. Voorzitter Pool opende deze vergadering, de heer Alma bracht verslag uit van de algemene vergadering te Utrecht, de voorzitter dankte hem voor zijn mooie uiteenzetting. Als bestuurslid en secretaris werd benoemd de heer J. A. Land. Hierna kregen we van de heer Adema het vervolg van zijn rede over het onderwerp: Hoe werk ik met mijn bijen. Eerst werd het reeds besprokene vlug herhaald, daarna kwam het vervolg. Voorzitter bedankte de heer Adema voor zijn keurige uiteenzetting. Er werd besloten een praatmiddag te houden op 14 januari 1956 op dezelfde plaats, nl. in café Wouda. Het was een mooie en leerzame middag.

H. R. van KAMMEN, secr.

AFD. DOETINCHEM

Op 15 december werd de jaarvergadering gehouden. De wnd. voorzitter J. Muller, opende de vergadering met een woord van welkom. Besloten werd om gezamenlijk met de afdeling Varsveld de benodigde bijensuiker te Wageningen te laten afhaken.

De heren G. J. Brugman en M. C. Kraaijenbrink worden met algemene stemmen als bestuursleden herkozen en als lid voor de kascommissie werd benoemd de heer G. C. Aalderink. De contributie wordt vastgesteld op f 6,- voor gewone en op f 3,- voor gezins- en jeugdleden. Aan de heer J. W. Anneveld zal worden verzocht een praatavond te houden in februari of maart. Voor afgevaardigden naar de algemene vergadering worden benoemd de heren Mr. F. B. Blaisse en E. Slot en voor de kring A. M. C. Kraaijenbrink en E. Slot. Verder wordt besloten dat in het voorjaar weer naar het koolzaad in de N.O.P. zal worden gereisd met ± 50 bijenvolken.

Bij de rondvraag wordt besloten de vergaderingen nog aantrekkelijker te maken door een lezing of een praatavond te houden en dat zo mogelijk op de U.L.O.-scholen een observatiekast zal worden geplaatst om de leerlingen liefhebberij voor het bijenhouden bij te brengen, waarna de vergadering wordt gesloten.

KRAAIJENBRINK, secr.

H. T. VAN DAM - BIJENPARK JUBBEGA (Fr.) - Telef. 103 - Hoornsterzwaag Giro nr 217250

Daar wij veel bijenmaterialen zelf invoeren zijn wij in staat voor lager prijzen te verkopen dan elders. Vraag eens om onze prijslijst van kasten, korven en vele andere artikelen die U ook nodig kunt hebben. Stuur thans Uw oude raatwas en zuivere was aan ons op ter verwerking tot kunstraat. Wie nu zijn was opstuurt heeft met enkele dagen zijn kunstraat weer in huis. Wij hebben pas weer een nieuwe kunstraatwals aangeschaft en kunnen U dus weer een pracht cel-indruk garanderen. Wij vragen ieder kwantum ruwe en zuivere was te koop.

Tevens bieden wij te koop aan extra fijne kwaliteit klaver-, bloemen- en heidehoning. Vraag eens om prijs.

Kunstraat f 7,- per kg. Werkloos voor het vervaardigen van kunstraat uit zuivere was f 1,25 per kg. Voor zuivere was betalen wij f 5,- per kg., voor ruwe raat f 1,50 per kg.

SPEURBIJTJES

TE KOOP GEVRAAGD: een aantal 6-raamkastjes, met of zonder raampjes geen bezwaar. Prijsopgaaf aan D. H. de BIE, Raadhuisstraat 2, Sprang.

BOD GEVRAAGD op 1e kwaliteit heideraathoning en slingerhoning van zomer- en heidedracht, ook in flacons. P. STRAAT, Groningerstraat 123, Assen.

DE AALSTER IMKERS hebben goede zesraams-volken te koop. Levering einde maart—begin april. Inlichtingen bij J. H. J. EVERS, Emmastraat 2, Aalst (N.Br.).

TE KOOP: prima heide Pershoning. W. v. 't LAND HONING-ZEMERIJ, Barneveld. Tel. 607.

TE KOOP: 3 complete onbevolkte simplexkasten. Lawickse Allee 70, Wageningen.

TE KOOP GEVRAAGD: 1000 kg Ned. Honing tegen f 1.70 per kg. Franco Breda. Aanbiedingen te richten aan: Groot-handel in bijenhoning C. DONKERS, Boschstraat 21-21a, Breda. Tel. 4918.

EEN SIERAAD VOOR UW RAAM! Stuur 50 ct en u ontvangt franco nevenstaand raamaffiche uitgevoerd in 3 kleuren op stevig wit karton. Fluorescerende inkt. Formaat 17½ x 30 cm. Zeefdruk. S. HOEK-STR., Ericastraat 40, Wildervank.

WIJ HEBBEN

Honing